

Sammendrag

Alle har vi behov for råd og veiledning. Foreldre til barn med cochleaimplantat har et spesielt stort behov for dette. De står ovenfor mange valg og avgjørelser som for barnet gir konsekvenser for resten av livet. Å få god oppfølging og den informasjonen som trengs, er dermed svært viktig for at man skal kunne ta de rette avgjørelsene og valgene.

Formålet med denne oppgaven er å belyse disse foreldrene sine opplevelser av rådgivning i en gitt situasjon. Problemstillingen for oppgaven er: *Hvordan opplever foreldre til barn med cochleaimplantat rådgivningen i forbindelse med overgangen mellom barnehage og skole og i skoletiden?* Som spesialpedagog er dette et viktig tema. For at overgangen fra barnehage til skole skal gå best mulig, er det viktig at rådgivningen til foreldrene er god. Gjennom en god rådgivning er sjansene for at foreldrene klarer å ta de rette valgene og avgjørelsene mye større.

I oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i humanistisk rådgivningstradisjon presentert i Johannessen, Kokkersvold, & Vedeler (2005) og Carl Rogers presenter i Rogers (1965). I tillegg her jeg lagt vekt på foreldrerådgivning, som partnerskapsmodellen (Davis, 2005), og løsningsfokuset rådgivning, som empowerment (Lassen, 2004).

Undersøkelsen bygger på kvalitativ forskningsmetode, hvor jeg setter meg inn i og prøver å forstå informantenes beskrivelser samlet inn gjennom et halvstrukturert intervju. Utvalget i oppgaven består av to informanter; Turid, som har en datter som starter i tredje klassen høsten 2010 og Linda, som har en datter som starter i femte og en datter som starter siste året i barnehagen nå høsten 2010. Begge døtrene til Linda har implantat.

I analysen av datamaterialet kom jeg frem til fem kategorier: Forventninger, en god dialog, trygghet, å ta et valg og relasjon. I beskrivelsene av kategoriene har jeg lagt vekt på å få frem informantenes stemmer og valgt ut noen kjerneuttalelser fra intervjuene. I oppgaven kom det frem at det er av stor betydning at det etableres en god relasjon mellom rådsøker og rådgiver. Den gode relasjonen er med på å legge til rette for etableringen av en god dialog, trygget og opplevelsen av å få den støtten som trengs, for å kunne ta de rette avgjørelsene og valgene. Som rådgiver er det dermed viktig at man legger til rette for at en slik relasjon etableres.

Forord

Det er med lettelse og vemod at jeg nå kan erkjenne at denne masteroppgaven snart er over og klar for innlevering. Oppgaven markerer en avslutning på mange års skolegang og jeg er nå klar for å tre inn i arbeidslivet. Arbeidet med oppgaven har vært inspirerende og gitt meg ny kunnskap rundt temaet rådgivning generelt og rådgivning til foreldre spesielt.

Det er mange som fortjener en stor takk. Først og fremst vil jeg takke informantene mine som stilte opp og delte opplevelsene sine med meg. En stor takk rettes også til mine to veiledere, Per Forstad og Eleanor Allgood for konstruktiv og inspirerende veiledning.

En stor takk også til min samboer Torbjørn Meistad og min kjære venninne Caroline Kvistnes for inspirerende oppmuntring under oppgaveskrivingen og korrekturlesing. For ikke glemme alle andre som har støttet meg underveis, bidratt med og gitt meg muligheten til å skrive ved å passe Nora. Tusen takk.

Børsa, 1. august 2010

Beate Hoff Strand

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	1
Forord.....	2
1. Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema og aktualisering.....	6
1.1.1 Formålet med oppgaven og presentasjon av problemstilling.....	7
1.2 Oppgavens oppbygging.....	7
DEL I.....	8
2. Cochleaimplantat.....	8
2.1 Formålet og mulighetene med cochleaimplantat.....	9
2.2 Habilitering.....	9
2.3 Opplæringstilbud i skolen.....	10
2.4 Oppsummering teori om cochleaimplantat.....	11
3. Rådgiving.....	13
3.1 Humanistisk rådgivningstradisjon.....	14
3.2 Foreldrerådgivning.....	18
3.2.1 Partnerskapsmodellen.....	18
3.2.2 Empowerment.....	20
3.3 Den gode relasjonen.....	21
3.4 Oppsummering rådgivningsteori.....	22
DEL II.....	24
4. Metode.....	24
4.1 Forskningsmetode.....	24
4.2 Utvalg.....	24
4.3 Intervju.....	25
4.3.1 Intervjuguide.....	25
4.3.2 Gjennomføringen av intervjuet.....	26

4.4	Forskerrollen.....	26
4.5	Analyse	28
4.6	Etiske forhold	28
4.7	Kvaliteten i kvalitativ studie.....	29
DEL III Resultater og oppsummering		31
5	Resultater og drøfting av funn.....	31
5.1	Presentasjon av informantene	31
5.1.1	”Turid”	31
5.1.2	”Linda”	32
5.2	Forventninger.....	33
5.2.1	Drøfting av forventninger.....	34
5.3	En god dialog.....	35
5.3.1	Drøfting av god dialog	37
5.4	Trygghet.....	38
5.4.1	Drøfting av trygghet	40
5.5	Å ta et valg.....	41
5.5.1	De ulike alternativene.....	41
5.5.2	Forvirring	42
5.5.3	Vårt valg	44
5.5.4	Drøfting av å ta et valg	46
5.6	Relasjon	47
5.6.1	Drøfting av relasjon.....	49
6	Avsluttende kommentarer	51
Kildeliste		54
Vedlegg		57
Vedlegg A: Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave.....		58
Vedlegg B: Samtykkeerklæring		59

Vedlegg C: Melding fra NSD.....	60
Vedlegg D: Intervjuguide.....	61

1. Innledning

Omkring 80-90 % av alle døvfødte og døvblitte barn i Norge får cochleaimplantat (forkortes heretter CI) (Wie, 2005). CI regnes som den største og mest revolusjonerende hendelsen innen audiologi i nyere tid. CI har gitt de fleste døve, døvblitte og sterkt tunghørte muligheten til å oppfatte lyd og tale. Foreldre til barn som får CI står ovenfor mange vanskelige avgjørelser i forhold til blant annet valg av språk og kommunikasjonsform, og senere i forhold til valg av opplæringsstilbud i skolen. For at habiliteringen skal gå smidigst mulig stilles det store krav til de fagpersonene som familien har rundt seg. I hele prosessen fra cochleaimplantatet blir operert inn til barna blir voksne vil de ha behov for et hjelpeapparat som er satt sammen av ulike fagpersoner, som kan råde de gjennom de mange utfordringene de støter på.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og aktualisering

Som spesialpedagog vil jeg komme opp i mange situasjoner hvor jeg må forholde meg til foreldre og andre fagpersoner og det å gi råd og veiledninger er en vesenlig del av jobben. I utdanningen har jeg følt at vi har hatt veldig lite fokus på rådgivning, veiledning og hvordan vi skal skape en god relasjon til foreldre og andre fagpersoner. Derfor ønsket jeg igjennom min masteroppgave å skaffe meg kompetanse på dette området ved sette søkelyset mot hvordan foreldre opplever rådgivning.

Bakgrunnen for at jeg valgte å skrive om foreldre til barn med CI er på grunn av at disse foreldrene står ovenfor mange vanskelig valg. Disse valgene kan ha stor betydning for barna både der og da og videre i livet. Gjennom en praksisoppgave møtte jeg en familie som strevde veldig med relasjonen til sine rådgivere. Dette endte med at de kom i en forsvarsposisjon istedenfor å ha et samarbeid. Møte med denne familien gav inntrykk på meg, da jeg så at dette hadde stor negativ påvirkning på barnets språklige utvikling. Når jeg nå selv skal starte å jobbe som spesialpedagog, ønsker jeg på best mulig måte å kunne hjelpe foreldrene i de utfordringene de står ovenfor, slik at hverdagen blir best mulig for dem det gjelder. Nettopp derfor har dette temaet vært interessant og svært viktig for meg. I den forbindelse følte jeg at jeg trengte bredere kompetanse innenfor rådgivning.

Temaet rådgivning er også høyst aktuelt i forhold til at stadig flere døve og sterkt tunghørte barn får CI. Det at de stadig blir operert tidligere har gjort at habiliteringen av barna har forandret seg, og kommer til å forandre seg mye fremover. Behovet for riktig rådgivning vil med bakgrunn i dette blir enda større.

1.1.1 Formålet med oppgaven og presentasjon av problemstilling

Det overordnede formålet med denne oppgave er å søke ny kunnskap om rådgiving til foreldre og hvordan de opplever en rådgivningssituasjon. Dette ønsker jeg å gjøre ved å intervju foreldre til barn med CI i forhold til hvordan de har opplevd rådgivingen i forbindelse med overgangen mellom barnehage og skole og i skoletiden. Her ønsker jeg å komme inn på hvordan de har opplevd situasjonen, hvordan de opplevde å bli møtt, og om de fikk hjelpen de søkte. På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til følgende problemstilling: *Hvordan opplever foreldre til barn med cochleaimplantat rådgivingen i forbindelse med overgangen mellom barnhage og skole og i skoletiden?*

1.2 Oppgavens oppbygging

Masteroppgaven har jeg valg å dele inn i tre hoveddeler. Del I som inneholder den teoretiske forankringen for oppgaven hvor jeg presenterer teori om CI og rådgiving. I del II legger jeg frem metoden som er benyttet og gjennomføringen av datainnsamlingen. Til slutt i del III kommer resultater og drøfting og avsluttende kommentarer.

DEL I

Her presenterer jeg en litteraturgjennomgang av teorigrunnlaget for oppgaven. Sentrale tema i teorigjennomgangen er rådgivningsteori, foreldrerådgivning og relasjonen. Siden oppgaven omhandler rådgivning til foreldre til barn med CI har jeg valg å ta med teori om hva et CI er, muligheten implantatet gir og habilitering for å gi en bedre forståelse for hvordan habiliteringsprosessen fungerer.

2. Cochleaimplantat

CI regnes som den største og mest revolusjonerende hendelsen innen audiologien (Wie, 2005). Cochleaimplantatet har på kort tid radikalt endret døves mulighet til å oppfatte lyd og tale. Utbyttet av implantatet varierer en del og for å kunne få best mulig utnyttelse forutsetter det en god habiliteringsprosess med møte mellom minst tre fagfelt, det medisinske, det pedagogiske og det tekniske.

CI er et elektronisk høreapparat som krever et operativt inngrep for å få tilpasset (Hjulstad, Kristoffersen, & Simonsen, 2002). Hørselshemmede personer som ikke ser ut til å kunne benytte seg av konvensjonelle høreapparat kan bli vurdert for CI, da man ved hjelp av implantatet har mulighet til å gå forbi det skadde området i cochlea og på denne måte gjenreise aktiviteten i det auditive systemet (Wie, 2005).

Et CI består av to komponenter, en ytre og en indre del. Den ytre komponenten består av en taleprosessor, mikrofon og en sender. Den indre komponenten er selve implantatet og ligger under huden ved tinningbenet, bak øret. Den består av en magnet, mottaker, antenne, stimuleringselektrode og en referanseelektrode. CI fanger opp lyder fra omgivelsene via en mikrofon, hvor lyden deretter blir omformet til elektriske signaler i taleprosessoren og forsterket. Signalet sendes så til mottakeren i den indre komponenten som avleser signalene og sender dem ut til elektroden som er plassert i cochlea. Stimuleringen av disse elektrodene leder til aktivitet på hørselsnerven (Gelfand, 2001). Hørselsnerven sender nerveimpulser videre til hjernen hvor de oppfattes som lyd (Hjulstad et al. 2002).

På slutten av det 18 århundre beskrev vitenskapsmannen Alessandro Volta om elektrisk stimulering i det indre øret (Wie, 2005). Han førte to metallpinner som var koblet til en elektrisk krets inn i sine egne ører og lyden han oppfattet beskrev han som en tykk kokende

suppe. Frem til 1930 årene fortsatte forskningen sporadisk. På midten av 1980 tallet kom gjennombruddet med intracochleære implantater som hadde flere elektroder. Dermed ble flere implantert og noen brukere klarte å oppfatte tale uten støtte av visuelle holdepunkter. Wie skriver at til tross for at CI anses for å være et effektivt og bra hjelpemiddel til å oppfatte tale klarer ikke implantatet å behandle det auditive signalet like godt som det auditive systemet kan for normalhørende. I Norge ble første implantasjon gjennomført ved Regionsykehuset i Trondheim, på voksne mennesker med enkanals implantater. Rikshospitalets universitetssykehus i Oslo kom like etter i 1986 med et multielektrode intracochlær operasjonsprogram og de opererte det første barnet i 1988 som var 6 år og 5 måneder gammelt, det yngste barnet i Europa på den tiden. Etter den tid har implantatalderen blir stadig lavere og nå prøver man å operere helst før barnet blir et år gammel. I Norge har det vært operert barn helt ned i fire måneders alderen, men flest barn blir operert mellom åtte til fjorten måneder.

2.1 Formålet og mulighetene med cochleaimplantat

CI gir døve tilgang til lyd og muligheten for å oppfatte tale. Siem, Wie og Harris (2008) skriver at hensikten med CI er å gi barn hørsel og anledningen til å utvikle talespråklig kommunikasjon. I utgangspunktet anbefaler Rikshospitalet auditiv verbal/oral opplæring etter implantasjon. Hos enkelte barn som av ulike årsaker ikke utvikler talespråk som forventet, samt hos multifunksjonshemmede, vil det være aktuelt å anbefale tale med støtte av tegn eller tegnspråk. Etter grundig informasjon er det tilslutt foreldrene som velger habiliteringsopplegg (Siem, Wie, & Harris, 2008). CI forbedrer menneskers mulighet til å kommunisere i en hørende verden og det gjør hverdagslyder hørbare som blant annet varsling av farer, syklist og biler. Implantatet kan gi personer muligheten til å høre, snakke, få lydopplevelser og leve et så normalt liv som mulig. Wie (2005) snakker også om kommunikasjonsferdigheter og med det menes ikke bare utvikling av talespråklig oppfattelse og taleproduksjon, men også kommunikative ferdigheter som gir tilgang til og brukeren muligheten til å respondere på lyder i miljøet, enkle ord og enkel setninger.

2.2 Habilitering

I en lengre tid har det vært uenigheter innen det pedagogiske fagmiljøet i forhold til den pedagogiske tilnæringsmåten i habiliteringen av barn som får CI. Dette har for eksempel ført til store dilemma for barnets foreldre i forhold til blant annet valg av språk- og

kommunikasjonsform (Wie, 2005). Denne uenigheten kan føre til av foreldre blir usikre i sitt valg av pedagogisk tilnærming etter en CI operasjon.

I første omgang handler debatten om hvorvidt barn som får CI bør ha full fokus på lytte og tale trening, norsk tegnspråk eller en tospråklig modell etter implantering. Når barnet har fått diagnosen sterkt tunghørt eller døv er det vanskelig å si hva som vil være det rette for akkurat dette barnet i fremtiden. Et perspektiv er hva barnet trenger i førskolealder og i barneskolen, et annet perspektiv er hvilke behov barnet har i ungdomsskolen, høyere utdanning og i arbeidslivet. I overgangen fra barnehage til skole kommer foreldrene ovenfor nye utfordringer i forhold til hvilken læreplan barnet skal følge og i forhold til tilrettelegging. Hva foreldrene velger etter implanteringen kan ha betydning for senere valg i skolen. Hvis det viser seg at barnet har vist fin fremgang og tilegnet seg et aldersadekvat talespråk kan barnet fint klare å følge vanlig læreplan. Derimot hvis barnet ikke har hatt like god fremgang og behovet for tegnspråk et større vil det være mer naturlig å velge tegnspråk som førstespråk i skolen og følge den læreplanen.

I en artikkel i Tidsskrift for Den norske legeforening skriver Becker og Erlenkamp (2007) at en del barn med CI får en mangelfull utvikling av talespråk og at disse barna står i fare for ikke å utvikle seg adekvat kognitivt og psykososialt. Videre hevder de at barn ikke tar skade av å vokse med å være tospråklig, og de hevder at det å la barn med CI vokse opp med både norsk tale og norsk tegnspråk er med på å sikre dem best mulig utvikling. I et svar på denne artikkelen skriver Seim, Wie & Harries (2008) at formålet med CI er å gi barn hørsel og en sjanse til å utvikle talespråk. De ser at det er naturlig at barn som vokser opp med døve foreldre har tegnspråk som førstespråk og at de utvikler et flytende tegnspråk, men majoriteten er døve barn som vokser opp i hørende familier. Dette betinger at familien må lære seg et helt nytt språk. Seim, Wie & Harries mener at så lenge det ikke har vært dokumentert at simultan tilegnelse av både et visuelt og et auditivt basert språk fører til bedre taleferdigheter, bedre kognitiv og sosial funksjon hos barn med CI er det urimelig å forlange av foreldrene at de skal lære seg et helt nytt språk.

2.3 Opplæringstilbud i skolen

Barn som velger tegnspråk som første språk i grunnskolen følger § 2-6 i Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (1998) (forkortes heretter opplæringsloven). Der står det at "elevar som har teiknspråk som førstespråk eller som etter sakkunnig vurdering har behov for slik opplæring, har rett til grunnskoleopplæring i og på teiknspråk" videre står det at "barn

under opplæringspliktig alder som har særlege behov for teiknspråkopplæring, har rett til slik opplæring” (Opplæringsloven 1998). De barna som velger å følge denne paragrafen følger også læreplanen for tegnspråk. De som velger norsk tale som førstespråk følger vanlig læreplan hvor de ved behov kan de benytte seg av § 5-1 i opplæringsloven som omhandler retten til spesialundervisning. Der står det at:

Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning.

I vurderinga av kva for opplæringstilbod som skal givast, skal det særleg leggast vekt på utviklingsutsiktene til eleven. Opplæringstilbodet skal ha eit slikt innhald at det samla tilbodet kan gi eleven eit forsvarleg utbytte av opplæringa i forhold til andre elevar og i forhold til dei opplæringsmåla som er realistiske for eleven. Elevar som får spesialundervisning, skal ha det same totale undervisningstimetalet som gjeld andre elevar (§ 5-2 Opplæringslova, 1998)

Hvilket opplæringstilbud eleven får i forhold til § 5-1 varierer en del fra kommune til kommune. Noen kommuner er spesielt flinke til å tilrettelegge ut i fra elevenes behov, mens andre er mer firkantet og forholder seg kun til paragrafer og læreplaner. Barn med CI har lett for å falle mellom disse to paragrafene, da de ofte er tospråklige og ønsker opplæring i forhold til begge språkene, og hvor det er viktig at de får muligheten til å utvikle gode kommunikasjonsferdigheter i begge språkene.

Sander (2008) skriver at i Læreplanverket for grunnskolen er det bestemt at barn som velger tegnspråk som førstespråk skal lære tegnspråk som et egent språk som avviker såpass mye fra norsk talespråk at det ikke kan anvendes sammen med bruk av stemmen. Sander skriver videre at når tegnspråket blir valgt som førstespråk og undervisningsspråk for barn med cochleaimplantat blir det for dominerende. Dette mener han at gjelder selv om målet er at barna skal bli tospråklig i den forstand at de skal kunne både norsk og tegnspråk. Hammes, Novak og Rotz (som sitert i Sander, 2008) mener at hvis små barn med CI skal klare å utvikle sin hørsel best mulig er ikke bruk av tegnspråk i kommunikasjonen rådelig. Peterson (2008) hevder derimot det motsatte, nettopp at barn som lærer tegnspråk også lærer norsk best. Han mener at tospråklighet er et gode, blant annet ved at barna dermed kan kommunisere med omgivelsene uansett resultatet etter implantasjonen.

2.4 Oppsummering teori om cochleaimplantat

CI kom til Norge tidlig på 1980 tallet hvor det først ble benyttet på voksne døve og døvblitte. Fra midten av 1990 og fremover har implantering av døvfødte barn skutt i været. Nå får alle

fødte barn i Norge tilbud om nyfødtscreening som er en hørselstest som blir gjennomført 2 til 3 dager etter fødsel. Gjennom dette kan vi tidlig avdekke om det er hørselsproblemer og vurdere videre utredning. På grunn av dette tilbudet har det blitt mulig å oppdage hørselsproblemer tidlig og derav startet tidligere med tilrettelegging. For de som er født døve blir de vurdert som mulige kandidater for CI og visjonen i dag er at de som takker ja helst skal få implanteret før de er fylt ett år gamle så langt det lar seg gjøre. Tidlig implantering gjør at det blir lettere for barna å tilpasse seg lydopplevelsen og utnytte implantatet.

Nå er det slik at selv om man har god utnyttelse av cochleaimplantatet kommer man opp i situasjoner hvor det kanskje ikke er godt nok, eller at man kanskje må ta det av og i disse situasjonene er tegnspråk en god kommunikasjonsmetode å benytte. Derav mener noen at barn som får CI bør få et tospråklig opplæringstilbud og at dette er til stor fordel for barna, mens andre mener at man bør ha fokus på talespråket og at målet med CI er at barnet skal bli talespråklig.

Uansett hva man velger av kommunikasjonsmetode og habilitering er det viktig at man velger ut i fra barnets behov der og da og ser på hvilke behov barnet kanskje kan ha i fremtiden. Det er viktig at foreldre får god rådgivning slik at de kan ta de beste valgene og at de opplever at de blir hørt, møtt som mennesker og ikke en sak slik at de får en best mulig prosess i forhold til alle de utfordringene de står ovenfor. Rådgivningen vil i overgangsfasen bestå av hjelp til å ta de rette valgene i forhold til hvilket opplæringstilbud de skal velge. Senere i skoletiden vil rådgivningen bestå av en kontinuerlig prosess for å evaluere om tilbudet er tilstrekkelig, komme fram til eventuelle andre tilrettelegginger barnet har behov for og følge opp språkutviklingen. Derfor vil jeg nedenfor gå inn i rådgivningsteori hvor jeg tar for meg blant annet foreldrerådgivning og hvordan man etablerer en god relasjon.

3. Rådgiving

Rådgivning som begrep blir ofte benyttet som et samlebegrep på flere lignende begreper som refererer til en form for eksperthjelp. I både faglige debatter og i det offentlige blir behovet for rådgivning stadig påpekt (Lassen, 2002). I en pedagogisk sammenheng har ikke rådgiveren rollen som eksperten, rådgiveren skal besitte et sett av teknikker, faglig innsikt og kunnskap som skal gi hjelp til selvhjelp for rådsøkeren (Johannessen et al. 2005). Når foreldre søker råd hos en rådgiver, forventer mange en enkel oppskrift på hvordan problemene på best mulig måte kan/må løses. Carl Rogers (1990) mener at rådgiveren skal hjelpe rådsøkeren til selv velge å utvikle sine muligheter og ressurser. For han handler dette om samarbeid mellom den som søker råd og rådgiveren. Rådgiveren skal løse rådsøkeren gjennom prosessen på vei mot en løsning og utforming av tiltak og målsetninger. Davis (2005) konstaterer at det til syvende og sist er foreldrene som er ansvarlige for hva som blir gjort for barnet, og for barnets velvære sett under ett. For han er fokus på foreldres eksisterende ressurser er en mulig utvei. (Johannessen et al. 2005) skriver at hvert menneske står kontinuerlig ovenfor valg mellom forskjellige handlingsmuligheter og at de er alene ansvarlig for sine valg og for konsekvensene av valgene.

Begrepet rådgiving kommer av det engelske orde "counseling". "Counselling" betegner psykologisk rådgivning gjennom intervju og samtale, hvor målet er å hjelpe rådsøkeren til selv å løse sine personlige problemer (Johannessen et al. 2005). Her er det snakk om et rådgiver- rådsøker- forhold. Til daglig blir rådgivning brukt som et overordnet begrep og som en rådgivningstilnærming. Johannessen et al. (2005) har valgt å illustrere dette ved å plassere begrepet rådgiving som toppen av en paraply, med de ulike rådgivningstilnærmingene under. Her fremheves terapi, rådgivning, konsultasjon, veiledning, systemrettet rådgivning og innovasjon og undervisning som tilnærming.

Lassen (2002) legger vekt på at rådgivning handler om å hjelpe mennesker som søker hjelp til å hjelpe seg selv, altså hjelp til selvhjelp. Videre forteller hun at rådgivning også omfatter tilrettelegging av forskjellige sider ved livet for å kunne gi mennesker med spesielle behov ideelle utviklingsmuligheter og bedre livskvalitet. En vellykket rådgivningsprosess kan sees på som en bevegelse mot bedre fungering både for de personene det gjelder og systemet rundt dem.

I forhold til denne oppgaven, er det mest relevant å sette rådgivning inn i en pedagogisk kontekst. Det vil jeg gjøre ved å ta utgangspunkt i Davis (2005) fremstillingen av rådgivningsbegrepet. Davis har valgt å bruke en bred definisjon av rådgivning. Han sier at ”rådgivning er en situasjon der det foreligger gjensidig enighet om at et menneske skal gå inn i et samarbeid med et annet menneske, et forsøk på å yte hjelp. Kjernen i dette er altså å hjelpe” (Davis, 2005 s. 16). For Davis innebærer ikke det å overlevere en resept, ta de nødvendige valgene eller servere rådsøkeren en oppskrift på hvordan man bedrer situasjonen, men det innebærer å snakke med rådsøkeren slik at de selv kan avgjøre hvilke tiltak som er nødvendig. For at dette skal være mulig nevner Davis opp seks forutsetninger som bør kartlegges. For det første er det viktig å vise respekt for den enkeltes rett til selv å velge det vedkommende vurderer for å være det mest ganglige. Dernest skal rådgiveren styre rådsøkerens evne til å ta avgjørelser. Det tredje punktet omhandler å stimulere rådsøkerens personlige ressurs. Grundig utdyping av situasjonen/problemset sett fra rådsøkerens ståsted er det fjerde punktet. Oppnåelse av enighet om målene er det femte punktet. Tilsatt er det viktig at nødvendige opplysninger fremlegges på en klar og effektiv måte og at dette oppleves som en deling av informasjon basert på likeverdighet. Så for Davis handler rådgivning om å hjelpe mennesker til å få det bedre med seg selv og han refererer til Egan som benytter begrepet hjelp hvor hovedanliggendet er å gi hjelp til selvhjelp.

Videre i dette kapitlet vil jeg presentere aktuell teori knyttet til rådgivning, foreldrerådgivning og bruk av makt i rådgivningssammenheng. Innledningsvis vil jeg presentere den humanistiske rådgivningstradisjonen med hovedvekt på Carl Rogers teori. Deretter vil jeg presentere Davis teori om foreldrerådgivning som er basert på den humanistiske tilnærmingen. Bruken av makt i en rådgivningssammenheng kan ha stor betydning for hvordan foreldre opplever samarbeidet mellom rådgiver og seg selv. Jeg vil avslutte teorikapitlet med prinsippet med empowerment som er en type løsningsfokusert rådgivning til foreldre, hvor fokuset blir betydningen av makt i rådgivningssammenheng og relasjonen.

3.1 Humanistisk rådgivningstradisjon

Innenfor rådgivning finnes det ulike teorier/tradisjoner. De ulike rådgivningsteoriene har forskjellig syn på mennesket, hvordan mennesket lærer, utvikler seg, historisk bakgrunn og følger også forskjellige metoder og strategier (Johannessen et al. 2005). Menneskesynet vil prege rådgiverens måte å spørre rådsøkeren på, hvilke relasjoner de får til hverandre og hvordan rådgiveren tolker rådsøkerens utsagn og behov. I et historisk perspektiv kan man se

at de ulike rådgivningstradisjoner har utviklet seg i takt med bredere sosiokulturell utvikling. Tradisjonene har fra de oppstod og til i dag gjennomgått store forandringer. I de fleste tradisjonene kan man spore opphav tilbake til fire hovedtradisjoner: den psykodynamiske tradisjon, den adferdsterapeutiske tradisjonen, den rasjonelle/kognitive tradisjon og den humanistiske tradisjon (Johannessen et al. 2005).

Den humanetiske rådgivertradisjonen har sin bakgrunn både i Europa og USA (Johannessen et al. 2005). Den ble til som en reaksjon både på psykoanalysens determinisme og på atferdsterapiens noe mekaniske og upersonlige tilnærming. Innenfor humanetisk rådgivningstradisjon finnes det ulike teorier og retninger. Abraham Maslow er særlig kjent for sitt ”behovshierarki”, hvor han forklarer menneskelige problemer ut fra manglende oppnåelse av grunnleggende behov, fysiologiske behov, behov for trygghet og sikkerhet, behov for kjærlighet og sosial tilknytning, behov for anerkjennelse og positiv selvoppfatning og behov for selvrealisering (Skaalvik & Skaalvik, 2005). Han legger spesielt vekt på behovet for selvrealisering og en oppnåelse av det gir det høyeste uttrykk for menneskelig utfoldelse. En annen teoretiker som har hatt stor innflytelse på den humanistiske rådgivertradisjonen er Fredrick Perls for sin ”gestaltterapi”, som ser på det helhetlige mønsteret i den menneskelige personligheten. Her betraktes individets selvoppfatning i lys av ”figur-bakgrunn-forhold”. Vekst er også et viktig begrep innen gestaltterapi og oppstår når en er villig til å gå inn i situasjoner og innta kontakt med mennesker og ting. Det er vekten som settes i her og nå situasjonene som gjør terapien virkningsfull for hjelpesøkeren. Som rådgivningsmetode benytter han konfrontasjon og provokasjon, som kan virke noe voldsom.

Den mest fremtredende tradisjonen og den rådgivningstradisjonen jeg velger å legge vekt på i oppgaven er Carl Rogers og hans klientsentrert terapi. Han startet sin karriere i den psykoanalytiske tradisjonen gjennom sitt arbeid som rådgiver i klinikker for mor og barn og i familierådgivning. Disse erfaringene førte til at han etter hvert utviklet sin egen teori som bygger på at individet er essensielt godt fra naturens siden, har en medfødt, innebygd evne til å virkeliggjøre sine muligheter og til å leve på en kreativ, fredlig og produktiv måte (Johannessen et al. 2005).

Som i enhver rådgivningsteori bygger den humanistiske tradisjonen på et positivt menneskesyn, som omhandler for eksempel i hvilken grad mennesket er ansvarlig, fritt, og kompetent til å foreta egne valg. Et essensielt fellestema er at mennesker er et følelsesmessig, biologisk og et åndelig vesen (Johannessen et al. 2005). I følge rogeriansk teori har

mennesker iboende evner og muligheter til å takle sine egne problemer og konflikter og en kan i det humanistiske teorigrunnet finne grunnlag for at ressursene til foreldre og foresatte kan aktiveres, og de kan på den måten bli bedre rustet til å takle ulike utfordringer i forhold til barnets vansker. Foreldrene bidrar med dette til en positiv utvikling av sine barns ferdigheter. For at dette skal være mulig er det viktig at de grunnleggende behovene i Maslows behovspyramide er oppnådd. Rogers betrakter rådgivning som en form for ”jordmorvirksomhet” og med dette mener han at rådgivningen skal være en måte å hente fram menneskelige ressurser og utvikle muligheter på. Praksisen for rådgivningen henger nøye sammen med dette menneskesynet. Som rådgiver skal man hjelpe rådsøkeren til å velge seg selv og til å være sin egen arkitekt (Johannessen et al. 2005).

Carl Rogers erfaringer fra rådgivningen på klinikker for mor og barn overbeviste han om at det essensielle i rådgivningen er at relasjonen mellom rådgiver og rådsøker bør være basert på varme, empati og en god dialog, i tillegg til at rådgiveren bør være åpen og ikke forutinntatt. Dette var et viktig grunnlag for hans utvikling av sin personsentrerte eller klientsentrerte terapi.

I følge Rogers (1965) ligger nøkkelen til suksessfull rådgivningen i relasjonen. Relasjonen er preget av det han kaller rådgiverens terapeutiske holdninger, som omhandler tre viktige grunnleggende egenskaper en rådgiver bør besitte for å kunne oppnå en vellykket rådgivningsprosess (Rogers, 1965; Johannessen et al. 2005). Rekkefølgen de tre holdningene er nevnt i er avgjørende, fordi holdningene er logisk sammenbunnet (Lassen, 2002). Som rådgiver har en stort behov for empati, men det å vise en dyp empati for et annet menneske krever at rådgiveren først aksepterer og bryr seg om rådsøkeren. En dyp grad av empati kan dermed ikke eksistere uten en ubetinget positiv akseptering. For at empatien og den positive aksepteringen skal kunne være meningsfull i et rådgivningsforhold må de være ekte. Rådgiveren må dermed være genuin. Rogers mener derfor at evnen til å være kongeuent er den primære av de tre holdningene.

Kongruens innebærer at rådgiveren må være seg selv på en oppriktig (genuin) måte. Rogers (1990) kaller dette å være gjennomsiiktig og med dette mener han at rådsøkeren skal oppleve rådgiveren som troverdig og autentisk. Å være genuint interessert og være seg selv betyr at rådgiveren må være selvbevist sine følelser og handlinger der og da og sette de inn i konteksten med rådsøkeren. Å være kongruent vil si at en som rådgiver bruker de delene av seg selv som er mest relevant i rådgivningsforholdet (Lassen, 2002). Private og personlige forhold

bør holdes utenfor det profesjonelle forholdet, da det er rådsøkerens problemer som skal stå i fokus. Rådgiveren kan gjerne innrømme tvil eller uvitenhet så lenge han er ærlig og sammen med rådsøkeren beredt til å undersøke situasjonen videre er vesentlig. En autentisk som rådgiver kan en være åpen på rådsøkerens erfaringer uten å forvrengte dem på grunn av sin egen forutinntatthet eller egne problemer (Davis, 2005). Davis belyser to momenter som han synes preger et autentisk forhold. Spontanitet, å møte rådsøkeren med en naturlig, åpen og likefrem reaksjon og kontinuitet som innebærer at rådgiveren beholder en profesjonell profil og forsøker å opptre likt ved møtene. Rogers (1990) frehever at det ikke er enkelt å være kongruent. En må som rådgiver hele tiden være åpen for egen utvikling og bevisst sine erfaringer.

Ubetinget positiv aktelse, innebærer at rådgiveren verdsetter rådsøkeren som person, aksepterer rådsøkeren på en ikke-dømmende måte som den person han er (Johannessen et al. 2005). Dette betyr at en skal verdsette han som person og menneske som har muligheter, og ikke dømme adferden eller prøve å dytte sine egne verdier på han. Rådgiveren må prøve å se verden gjennom rådsøkerens øyne, med dette blir rådgiveren bedre i stand til å forstå rådsøkerens motiver for atferd og mer aksepterende. Ved å være genuint interessert i rådsøkeren formidler rådgiveren en fullstendig akseptering av rådsøkeren. Lassen (2002) skriver at ubetinget positiv akseptering betyr villighet til å dele rådsøkerens styre og glede, men også hans depresjoner og nederlag. Videre skriver hun at i tillegg gjennom å bry seg om rådsøkeren som en autonom person, godtar rådgiveren hans følelser og erfaringer. Rådgiveren forholder seg dermed til den subjektive siden og anerkjenner rådsøkeren som hovedaktør i sin egen virkelighet. Rogers (1965) mener at denne type akseptering fører til et forhold hvor både rådgiver og rådsøker legger til rette for rådsøkers involvering i sin egen prosess og for positiv framgang. Gjennom denne anerkjennelsen kan rådgiveren skape en trygg kontekst som gjør det mulig for rådsøkeren å utforske seg selv sammen med et annet menneske på et meningsfullt plan. Egan (1998) uttaler at en ubetinget positiv aktelse er manifestet både i holdningene til den rådsøkende og i måten man arbeider på. Han er opptatt av hvordan holdninger blir til handling gjennom å vise rådsøkeren respekt.

Empati viser til et generelt forsøk fra rådgiverens siden på å forstå verden sett fra rådsøkerens ståsted, som for eksempel kan være foreldre til barn (Davis, 2005). Det er viktig at rådgiveren gjennom alle fasene i rådgivningsprosessen forsøker å se situasjonen med rådsøkerens øyne, og at det er deres meninger og holdninger som skal ha oppmerksomheten i forholdet. Rådgiveren skal strebe etter å forstå hvordan rådsøkeren har det, ved å lytte, stille spørsmål og

ved å prøve å speile tilbake hvordan rådsøkeren oppfatter at han har det. Videre skal rådgiveren stimulere rådsøkeren til å gå videre og utforske sin indre opplevelse og gjennom dette forsøke å få tak i det sensitive (Rogers, 1965). Lassen (2002) fremhever empati gjennom en tretrinns prosess, hvor første trinn viser til evnen til å prøve å forstå en annen følelse. Neste trinn i prosessen er den profesjonelle kommunikasjonen av den empatiske forståelsen. Tredje og siste trinn er bunnet opp til rådsøkers reaksjoner på måten rådgiver formidler sin forståelse av følelsen på. Det er viktig at rådgiveren er åpen, varmt interessert, vennlig og omsorgsfull og gjennom dette vil det frembringes tillit mellom rådgiver og rådsøker (Johannessen et al. 2005).

I tillegg til disse tre sentrale holdningene som Rogers fremhever hevder Davis (2005) at også ydmykhet og dempet entusiasme er viktige holdninger i forbindelse med sitt arbeid som blant annet omhandler rådgivning til foreldre. Davis fremhever ydmykhet som en styrke i den mening at man er åpen og realistisk i forhold til seg selv og at en aksepterer ovenfor seg selv at en har både gode og dårlige kvaliteter. Ydmykhet baner vei for respekt og ydmyke mennesker kjenner sine begrensninger og godtar at andre har mye å bidra med. Davis mener at det å vise entusiasme i arbeidet sammen med rådsøkere er grunnleggende for etableringen av et godt forhold. Han hevder at det å være kjørlig i en slik prosess vil være et hinder, men sier det er viktig at entusiasmen er dempet da det er en klar positiv respons og ikke prangende eller overveldende formidling man ønsker og formidle.

3.2 Foreldrerådgivning

I min masteroppgave jeg ser på hvordan foreldre opplever rådgiving i en gitt situasjon og dermed er det naturlig at foreldrerådgivning blir et sentralt tema. I den forbindelse har jeg valgt Davis sin foreldrerådgivningsmodell, partnerskapsmodellen som teoretisk forankring. I sin definisjon av rådgiving er Davis opptatt av at rådgiving ikke skal være en ferdig pakke, et ferdig opplegg som følges slavisk for alle rådsøkere, men at rådgiverens rolle skal være å snakke med rådsøkeren og hjelpe dem til å ta de vanskelige valgene: Altså hjelpe rådsøkeren i å hjelpe seg selv.

3.2.1 Partnerskapsmodellen

I familierådgivning er relasjonen mellom foreldre og rådgiver en vesentlig del og for at prosessen skal fungere best mulig er man i høy grad avhengig av foreldrenes kompetanse og engasjement (Davis, 2005). Han hevder at det ideelle forholdet mellom rådgiver og rådsøker er et partnerskap og derav partnerskapsmodellen. I denne modellen er det viktig at partene

opptrer som likeverdige og ikke som i et diktatur forhold. Dette partnerskapsforholdet kan være vanskelig å oppnå på grunn av våre forutinntattheter og foreldrenes forventninger, men det er av svært stor betydning at en prøver. Det er viktig at man avklarer hvilke forventninger foreldrene har til rådgivningen og at man fastsetter felles mål. Forventninger kan forstås som det mennesker forestiller seg vil kunne hende på bakgrunn av tidligere erfaringer (Johannessen et al. 2005).

Davis (2005) velger å dra frem åtte elementer som inngår i et vellykket partnerskapsforhold. Det første elementet han nevner er at partene må ha et tett samarbeid. For å oppnå et godt resultat i prosessen krever det at både rådgiver og foreldre deltar og at de forplikter seg til å arbeide hardt etter beste evne. Gjennom å ha et tett samarbeid blir resultatet bedre. Det kreves at partene i prosessen har felles mål. De må være enige om hva de forsøker og oppnå og dette bør komme frem gjennom drøfting. Det tredje elementet som Davis trekker frem er utfyllende ekspertise. Fagpersoner og foreldre besitter ulike kvaliteter, de har ulike roller, personlighet, verdier og bekymringer for å nevne noen. Som fagperson er det viktig å huske at det er foreldrene som er eksperten på barnet, og har mest kunnskap om seg selv, sine målsetninger og verdier. Davis poengterer at foreldrene er de eneste som kan avgjøre hva de ønsker for sitt barn og sin familie. Gjennom å godta at partene i prosessen kan utfylle hverandre visers man respekt og i et slikt partnerskapsforhold er gjensidig respekt helt essensielt. Det er viktig at en gjør seg fortjent sin respekt og at en ikke får den på grunn av maktbruk. Element fem er drøfting og omhandler blant annet at det er viktig at en drøfter eventuelle uenigheter som oppstår for å finne den beste løsningen. Dermed får man et åpent forhold mellom rådgiver og råde søker som vil gi en positiv virkning og råde søkeren vil føle seg høyere verdsatt. Det er viktig at det er en god kommunikasjon mellom partene gjennom en toveis formidling av informasjon på en måte som alle deltakerne kan forstå. Videre er det viktig å gi foreldrene enkel og hensiktsmessig informasjon, lytte og tolke opplysningene på en så nøyaktig måte som mulig, og å gi gode tilbakemeldinger. Som i alle rådgivningsforhold er ærlighet og det å være smidig en nødvendighet. Smidighet omhandler å kunne tilpasse resultatene til foreldrene og familien på en best mulig måte.

Gjennom bruk av partnerskapsmodellen vil man kunne bli ledet i riktig retning i forhold til de ferdigheter som er nødvendig for å kunne hjelpe foreldre. Kommunikasjonen vil bli bedre ved at foreldrene blir hørt og får komme til ordet. De vil føle seg bedre informert, være mer fornøyd, følge opp behandlingen/tiltakene, føle bedre kontroll over valgene og delta i en langt større grad.

3.2.2 Empowerment

Innenfor rådgivning finnes det flere løsningsfokuserete retninger og en av dem er empowerment. Begrepet empowerment forklares som overføring av makt, og blir i denne sammenhengen sett på som positiv bruk av makt. Empowerment som prinsipp og metode er mye brukt innen rådgivning til foreldre. Dunst, Trivette og Deal (1994) benytter empowerment som et begrep for rådgivning som søker å styrke foreldre slik at de opplever mestring og kompetanseheving.

Empowerment omhandler å styrke den som søker hjelp gjennom en rådgivning som legger vekt på heving av kompetanse og mestringsopplevelse hos aktøren. Dette er en prosess som kartlegger og har fokus på det mulige, det positive og det som gir mening (Berg & Kelly, 2000).

Empowermentprinsippet i foreldrerådgivning handler om å etablere en god relasjon og en best mulig rådgivning for å igangsette prosesser som forløser foreldrenes egne krefter og tilrettelegger for den videre utviklingen (Lassen, 2004). Små endringer kan føre til liten forandring til å begynne med, men kan over tid fører til større endringer. Grunnleggende prinsipper innen denne formen for rådgivning er å kunne samarbeide i et gjensidig forhold og å lede råde søkeren gjennom rådgivning som vektlegger mestringsopplevelse og kompetanseheving. Foreldre til barn med ulike vansker anvender ulike strategier for å møte livets utfordringer. I rådgivningen blir det dermed viktig å utvikle bedre mestringsstrategier. Det prinsipielle grunnlaget i empowerment er troen på at alle mennesker har iboende krefter som kan bygges videre på (Dunst, Triwiette og Dean, 1994). Som rådgiveren skal man legge til rette for at utviklingsprosessen kommer i gang, lede prosessen mot en bedring av situasjonen og avslutte den med forankring i framgangen (Lassen, 2004). Er prosessen vellykket kan det sees som en bevegelse mot bedre fungering eller utvikling både for individene det gjelder og systemet rundt. Prosessen er tosidig (økologisk), for det første er det individets utvikling som er målet, for å få til dette blir systemet som omkranser individene også involvert (Lassen, 2002).

Som metode fokuserer empowerment på å identifisere råde søkerens resurser og på oppbygging av kompetanse hos individer og system (Lassen, 2002). Lassen finner klare likheter mellom metoden empowerment og løsningsfokuseret rådgivning i form at hovedprinsipper. Begge retningene legger vekt på at grunnreglene må benyttes proaktivt i relasjon til råde søker.

3.3 Den gode relasjonen

For at rådgivningsprosessen skal bli best mulig er relasjonen mellom personene i prosessen svært viktig. Allgood og Kvalsund (2003) hevder det er viktig å skape et person-i-relasjon forhold og/eller å være person for hverandre. De mener at dette kan skapes ved at samspillet mellom partene fungerer og at de er klar over maktforholdet i relasjonen. At maktforholdet er avklart er viktig for å kunne gi god hjelp. Uten et samspill som i hovedsak bygger på et positiv maktforhold, vil mulighetene til å gi god hjelp blir dårligere. Maktforholdet i en relasjon spiller med andre ord et viktig aspekt for å kunne etablere den gode relasjonen.

Makt er et sentralt aspekt i all menneskelig aktivitet og til daglig blir det reflektert i ord som er knyttet til tilstander av en forståelse eller en følt forståelse, som for eksempel å føle seg maktesløs eller bemyndiget (May, 1983). Kvalsund forstår fenomenet makt som kjerneaspektet i profesjonell rådgivning slik det fremgår i interaksjon mellom mennesker (Allgood & Kvalsund, 2003). Det å forstå bruken av makt, og være klar over maktforholdet er svært viktig og de viktigste faktorene i det å forklare utviklingen av relasjonen, kvaliteten og den mellommenneskelige dynamikken i samspillet.

Makt innenfor det mellommenneskelige perspektivet viser til ressurser, kontroll og behov. Rådgivning, veiledning og terapi består alle av både indre og ytre maktforhold, hvor det indre forholdet ansees for å være det viktigste. Det ytre forholdet viser til samfunn, posisjon, utdanning, yrke og institusjoner. Det indre forholdet viser til deltakerens oppfatning av dens situasjon, dens ressurser og dens behov. Disse oppfatningene utgjør en kjernestiftelse.

Det ytre forholdet er koblet til det indre. Det ytre forholdet alene er et nødvendig og negativ for det hjelpende forholdet, men det er ikke tilstrekkelig nok for å lykkes med å utvikle og konstruere en god relasjon som viser kvaliteter av forsettelig fortrolig bevegelse som bare det indre forholdet lykkes i å utrette. Som nevnt ansees det indre forhold for å være det viktigste for å skape en god relasjon. Den første kontakten og etableringen av det indre forholdet bestemmer den videre retningen av prosessen. Hvis det indre forholdet ikke utvikler seg relativt raskt, vil det ikke bli et godt møte mellom rådgiver og råde søker. Brudd i det indre forholdet tilsier at det ikke lenger er tilgang til personens indre verden og det blir dermed ingen felles objektiv virkelighet i relasjonen. Personen vil dermed bare sitte igjen med et ytre forhold. Det er kun gjennom det dypeste nivået, kjernefølelsen i det indre forholdet som legger grunnlaget for vedlikehold av hele relasjonen og følelsen av tillit. Hvis rådgiveren for eksempel bevisst unndrar informasjon er utøvelsen av makt karakterisert som manipulasjon

og negativ makt (Allgood & Kvalsund, 2003). Dermed blir åpenhet og ærlighet mellom partene i relasjonen svært viktig for å klare å oppnå den gode relasjonen.

3.4 Oppsummering rådgivningsteori

For at resultatet av rådgivingen skal bli best mulig er relasjonen mellom råde søker og rådgiver svært viktig. Et rådgivningsforhold er delt i to, et ytreforhold og et indreforhold. Begge disse forholdene er nødvendig for at en god relasjon skal kunne forekomme. Det ytre forholdet viser til samfunn, posisjon og utdanning. I et rådgiver- råde søker forhold vil dette forholdet være negativ, da rådgiveren vil besitte større makt gjennom kompetanse på det område som råde søkeren søker hjelp til. Det indre forholdet viser til deltakerens oppfatning, situasjon resurser og behov, råde søkerens indre verden. For at det indre forholdet skal utvikle seg positivt er det første møtet svært viktig. Resultatet av dette første møtet vil ha påvirkning på den videre retningen for prosessen. Hvis man ikke klarer å etablere en god relasjon tidlig i prosessen kaller man det for brudd i det indre forholdet og rådgiveren vil ikke lenger ha tilgang til råde søkerens indre verden. Rådgiver og råde søker får dermed ingen felles opplevelse av virkeligheten. Kjernefølelsen i det indre forholdet skaper grunnlaget for vedlikeholdet av hele relasjonen og følelsen av tillit.

I empowerment snakker de om overføring av makt. Målet er å styrke foreldrene slik at de opplever mestring og kompetanseheving. Rådgiveren skal bruke sin kompetanse og viten til å øke foreldrenes kompetanse slik at de selv kan ta de rette avgjørelser og valg i den situasjonen de står ovenfor. Rådgiveren skal bruke sin makt i forhold til kompetanse på det gitte området til å hjelpe foreldrene og dermed overføre maktet til foreldrene til å ta avgjørelsen i egen situasjon. Davis legger også vekten på det å skape en god relasjon og mener at det best skjer ved at partene i relasjonen har et partnerskapsforhold. For at dette forholdet skal etableres mener han at det må være tett samarbeid mellom partene, de må jobbe mot felles mål og utfylle hverandre i forhold til ekspertise. De må møte hverandre med respekt, kunne drøfte eventuelle konflikter og uenigheter, ha en toveis formidling, være ærlige og vise smidighet.

Når man ser tilbake på den humanistiske tradisjonen bygger den på et positivt menneskesyn hvor de mener at mennesket lærer og utvikler seg. Med utgangspunktet i Rogers klientterapi legger han hovedvekten på relasjonen og at det er gjennom å etablere en god relasjon man får det beste utfallet av rådgivningsprosessen. Han skriver at relasjonen må være basert på varme empati og en god dialog og for å etablere denne relasjonen er rådgiverens holdninger vesentlig. Måten rådgiveren møter råde søkeren på vil ha stor betydning og han presiserer at

rådgiveren må være oppriktig og troverdig, verdsette rådsøkeren som person som har muligheter og kunne se verden gjennom rådsøkerens øyne samt å vise empati ved å sette seg inni og prøve å forstå rådsøkerens verden og utfordringer. Davis mener at rådgiveren også bør vise ydmykhet ved å være åpen og realistisk og gjennom den bane vei for skape respekt og at rådgiveren må kunne ha dempet entusiasme. At rådgiveren viser entusiasme er grunnleggende for en god relasjon men det er viktig at det ikke blir for mye av det, det kan gå utover troverdigheten.

DEL II

4. Metode

I dette kapittelet har jeg redegjort for metoden som benyttes. Jeg presenterer utvalget og den praktiske gjennomføringen av undersøkelse med innsamling av data. Deretter legger jeg frem den analytiske tilnærmingen for oppgaven. Til slutt i kapitelet blir undersøkelsens validitet og reliabilitet samt etiske refleksjoner presentert og drøftet.

4.1 Forskningsmetode

I følge Vedler (2000) er det forskningsspørsmålet som i stor grad avgjør hvilken metode man bør benytte. I denne oppgaven har jeg vært interessert i å få frem opplevelsen foreldre til barn med CI har opplevd i forbindelse med rådgivning i forhold til overgangen mellom barnehage og skole og i skoletiden. For mange foreldre består denne prosessen av å ta mange valg på vegne av sine barn, blant annet i forhold til tilrettelegging. På bakgrunn av dette var det naturlig for meg å velge kvalitativ metode.

Kvalitativ metode er en forskningsmetode som legger vekt på å forstå deltakerens perspektiv (Postholm, 2005). Det vil si at jeg som forskeren opptrer nært fenomenet som jeg studerer, og hensikten med forskningen er at jeg skal forsøke å forstå informantenes perspektiv og den felles opplevelsen de har til rådgivningen. Postholm definerer kvalitativ forskning som en måte å studere menneskelige prosesser på i en virkelig setting. Kvalitative studier er derfor godt egnet for å få frem forskningsdeltakernes egne følelser og tanker (Dalen, 2004).

I min studie har jeg satt meg inn i og forsøkt å forstå informantenes beskrivelser av det fenomenet som studeres. Jeg har til hensikt å sette meg inn i, og prøve å forstå deltakernes beskrivelser av et fenomen, og valgt ut noen kjerneuttalelser og beskrevet essensen i dem.

4.2 Utvalg

I følge Dalen (2004) er første steget i tilnærmingen til forskningsfeltet å erverve informanter, det er informantene som gir oss tilgangen til feltet, informantene fungerer som våre døråpnere til de data vi trenger i forskningen. ”Valg av informanter er et særlig viktig tema innenfor kvalitativ intervjuforskning. Hvem skal intervjues, hvor mange og etter hvilke kriterier skal de velges ut?” (Dalen, 2004, s. 51). Dalen sier det er viktig at utvalget ikke blir for stort, da

gjennomføringen av intervjuene og bearbeidingen av dem er en tidkrevende prosess. Videre sier hun at intervjumaterialet må være av en slik kvalitet at det gir tilfredsstillende fundament for tolkning og analyse.

For å innhente informanter tok jeg kontakt med Statlig spesialpedagogisk støttesystem, Møller Kompetansesenter. Jeg presenterte min problemstilling og at jeg ønsket å komme i kontakt med foreldre til barn med CI. Jeg var interessert i komme i kontakt med foreldre til barn som har god utnyttelse av implantatene sine, da det kan gir barnet flere valgmuligheter i forhold til blant annet hvilken læreplan barnet skal følge og tekniske hjelpemidler. Jeg ønsket også at barnet skulle ha startet skoleløpet slik at de hadde vært igjennom selv overgangen. I tillegg til at jeg tok kontakt med Møller kompetansesenter tok jeg også kontakt med ei mor til to barn med CI som jeg har tatt et videreutdanningsfag i audiopedagogikk sammen med. Jeg viste at hun hadde et barn med CI som gikk i skolen og at hun hadde god utnyttelse av sine implantater. Hun ønsket gjerne å stille opp.

Tilslutt endte jeg derfor opp med to informanter, hvor den ene informantene ganske nylig hadde vært igjennom overgangsprosessen, mens den andre informantene hadde et barn som skulle starte i femteklasse til høsten og et barn som til høsten starter siste året i barnehagen. Begge informantene måtte dermed tenke seg tilbake til og forsøke å huske de opplevelsene de hadde ved overgangen fra barnehage til skole.

4.3 Intervju

For innhenting av data har jeg benyttet meg av intervju. Det finnes ulike former for intervju, som for eksempel strukturerte, halvstrukturert og ustrukturert/åpent intervju (Postholm, 2005). Jeg har valgt å benytte meg av et halvstrukturert intervju. Kvale (1997, s 21) definerer halvstrukturert intervju som ”et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomener”. Intervjuet ble en faglig samtale med et bestemt formål og en viss struktur. Hensikten med intervju er å fange opp viktige aspekter og gå i dybden. Mitt fokus i intervjuene har vært å fange informantenes opplevelse rundt emnet rådgiving i en spesifikk rådgivingsprosess.

4.3.1 Intervjuguide

Intervjuguiden (se vedlegg D) var laget som ei grov skisse over tema som jeg ønsket belyst i studien og forslag til spørsmål. Gjennom at jeg la ned mye arbeid i intervjuguiden fikk jeg et godt datamateriale som gav meg relevant og tilstrekkelig informasjon som jeg trengte for å

belyse problemstillingen min. Utarbeidelsen av intervjuguiden var en arbeidskrevende prosess hvor jeg måtte omsette oppgavens problemstilling til konkrete temaer med underliggende spørsmål.

I utarbeidelsen av intervjuguiden fant jeg først noen hovedtema som var sentrale for problemstillingen. Jeg endte opp med tre hovedtema. Intervjuguiden starter med noen innledende og generelle spørsmål før spørsmålene fra de tre hovedtemaene kommer. Jeg avslutter intervjuet med noen avsluttende og generelle spørsmål. Denne måten å lage en intervjuguide kalles traktprinsippet.

4.3.2 Gjennomføringen av intervjuet

Intervjuene ble gjennomført med noen ukers mellomrom. Det første intervjuet jeg gjennomførte var med Turid. Jeg møtte Turid på hennes arbeidsplass i 11 tiden, hvor intervjuet ble gjennomført på et kontor. Intervjuet med Linda gjennomførte jeg over telefon, da avstanden var veldig lang og intervjuet ble tatt i syvtiden på kvelden. Begge intervjuene varte i om lag en time.

Jeg følte jeg fikk en god kjemi med begge informantene under intervjuene og at samtalen fløt bra. Intervjuet med Turid som jeg møtte ansikt til ansikt, følte jeg at jeg fikk litt mer ut av og at samtalen ble litt mer naturlig. Samtalen i telefonintervjuet med Linda ble mer styrt av intervjuguiden. I samtalen med Turid følte jeg at det var lettere å oppfatte om hun hadde forstått spørsmålet mitt og tenkte seg om, eller om hun var stille fordi hun ikke helt hadde forstått hva det var jeg var ute etter. Samtidig var det lettere å se hva hun la i uttalelsen av følelser når jeg kunne se mimikken.

Jeg opplever at intervjuene ble veldig ulike og at jeg satt igjen med noe ulikt datamateriale. Dette kan bero på at de var på ulike plasser i prosessen og at de hadde svært ulik faglig bakgrunn.

4.4 Forskerrollen

I en forskningstekst er det viktig at det fremkommer klart hva som er forskerens teoretiske ståsted, og hvilken erfaringsbakgrunn forskeren trer inn på forskningsarenaen med. Dette er svært viktig da forskeren i en kvalitativ studie streber etter å oppnå en forståelse av kompleksiteten innenfor det feltet som studeres.

Jeg møtte informantene og arbeidet med datamaterialet med min forforståelse. I arbeidet med oppgaven har jeg forsøkt å benytte den på en slik måte at jeg har gitt rom for å forstå informantens opplevelse og uttalelser på bakgrunn av datamaterialet. For meg har det vært viktig å ikke forkaste forforståelsen, men heller være klar over at den ligger i bunnen og derfor har jeg i forkant av forskningen klargjort for forståelse både for informantene og meg selv.

Det har også vært viktig for meg å dempe min påvirkning på informantene. Det har jeg gjort gjennom at jeg har vært i dialog med informantene på forhånd hvor jeg har gjort rede for meg som forsker og hvilken rolle jeg har når datainnsamlingen starter. Det har vært veldig viktig å forsøke å stille opp så nøytralt som mulig i intervjuene slik at ikke min fagbakgrunn, mine meninger og teorier skal påvirke informantenes svar. I samtalen med informantene før intervjuet gav jeg rede på intervjuets hensikt og tema, men valgte å ikke gi for mye informasjon slik at det kunne påvirke svarene. I arbeidet med datamaterialet opplever jeg at informantene har vært ærlige og fortalt ut fra deres opplevelse av situasjonen slik de husket den og ikke svart ut i fra hva de har trodd jeg ønsket de skulle svare.

Min interesse for å gjennomføre dette prosjektet er todelt. Under studiene i spesialpedagogikk savnet jeg kompetanse innenfor rådgivning. Som spesialpedagog synes jeg at rådgivningskompetanse er en svært viktig del av jobben. I tillegg har jeg studert audiopedagogikk og er utdannet audiograf og innenfor disse retningene har jeg blitt interessert i å finne ut hvordan vi på best mulig måte kan være gode rådgivere og veiledere i ulike utfordringer brukere står ovenfor. Jeg har blant annet gjennom en observasjonspraksis i audiopedagogikk opplevd at foreldre føler de blir en kasteball mellom fagfolk i forhold til valg av tilrettelegging og tiltak. I dette tilfellet omhandlet det valg av språkopplæring til et barn med CI. I tillegg synes jeg at det er veldig viktig at fagfolk lytter til brukernes ønsker i forhold til blant annet tilrettelegging.

Mitt kjennskap til rådgivning til foreldre og CI habilitering er hva jeg har lært gjennom forelesninger både fra spesialpedagogikk-, audiograf- og audiopedagogikk- studier. Som student har jeg ingen praktiske erfaringer i forhold til å jobbe med foreldre til barn med cochlea implantat.

4.5 Analyse

Som jeg var inne på tidligere er forskeren et viktig instrument i innsamlingen av data, men også i analysene. Analysen i en kvalitativ studie starter i innsamlingen av datamaterialet og den vedvarer helt til forskningsarbeidet er ferdig. Med andre ord under gjennomføringen av intervjuene startet jeg prosessen med analysen hvor jeg underveis tok tak i interessante utsagn fra informantene som jeg ønsket at de utfylte.

Etter gjennomført intervju satt jeg igjen med en stor mengde data som jeg transkriberte. Det vil si at jeg overførte informantenes muntlige tale til en skriftlig tekst. Jeg valgte å gjennomføre transkriberingen selv og det gav meg muligheten til å bli bedre kjent og reflektere over materialet mitt.

Analysen er en kombinasjon av induktiv og deduktiv analysemetode, da det er situasjonen ved intervjuet som er med på å forme materialet og at jeg som forsker med mine opplevelser, erfaringer og teorier som har analysert og skape mening ut av datamaterialet (induktiv metode). Dette er i tillegg til at jeg hadde utarbeidet meg et sett av tema og spørsmål som var med på å bestemme hvilket datamateriale jeg endte opp med (deduktiv metode)

I analysen har jeg forsøkt å legge mine subjektive teorier til side for at forskningsmaterialet skal komme bedre frem. Det har vært viktig for meg at det er informantenes stemmer sett ut i fra min forståelse som skal komme frem.

Jeg startet analysearbeidet med å gjøre meg kjent med datamaterialet gjennom å lese igjennom intervjuene flere ganger. Under gjennomlesingene markerte jeg interessante uttalelser, og gjennom å sortere uttalelsene kom kategoriene frem. Etter at jeg hadde funnet kategoriene spesifiserte jeg og forklarte dem gjennom beskrivelser fra informantene. Tilslutt i analysen har jeg gitt kategoriene navn som beskriver hovedtemaene, forventninger, god dialog, trygghet, å ta et valg og relasjon.

4.6 Etske forhold

Som forsker har jeg et viktig ansvar for å overholde etiske retningslinjer. Parallelt med at jeg søker å oppnå målsetningene for forskningsprosjektet, er det av stor betydning at det tas hensyn til deltakernes interesser og verdier. Før jeg startet forskningsarbeidet har jeg reflektert over aktuelle etiske spørsmål, og vært bevisst på å la informantene få tilstrekkelig informasjon om prosjektet de skal være en del av. Deltakerne har fått grundige og nøyaktige opplysninger

om hensikten med studien, hvordan materialet samles inn og hvem som har adgang til materialet. Dalen (2004) poengterer at et etisk prinsipp i all kvalitativ forskning er at informasjonen skal behandles konfidensielt, og dette har jeg tydeliggjort for forskningsdeltagerne slik at det ikke eksisterer tvil om håndteringen av materialet. Jeg studerer et fenomen i en liten populasjon hvor enkeltpersoner lett kan identifiseres. Derfor har det vært viktig å anonymisere så godt som overhodet mulig slik at informantene skulle føle seg trygge. For meg står personvern veldig sterkt i behandlingen av datamaterialet knyttet til studien. Jeg har også tatt stilling til og informert informantene om at dataene vil bli makulert etter at de er transkribert, tolket og analysert.

Studien omhandler foreldres opplevelse i rådgivningsprosesser hvor foreldrene forteller om personlige opplevelser. I dette tilfellet kan man komme opp i situasjoner hvor informantene synes det blir for personlig og nært og dette kan være med på å forme datamaterialet. Noen foreldre kan oppleve at spørsmålene blir for personlige og at dette kan gjøre dem utrygge i situasjonen. Ingen av informantene i min oppgave følte de oppgav informasjon som de syntes var for personlige eller at de opplevde intervjuet som støtende på noe vis.

Studien er sent inn til NSD og godkjent, se vedlegg.

4.7 Kvaliteten i kvalitativ studie

I kvalitativ forskning er det naturlig å behandle spørsmål knyttet både til reliabilitet og validitet. Reliabilitet handler om forskningsprosessen og om den har vært god eller dårlig. For å sikre reliabiliteten i oppgaven har det vært viktig for meg og tydeliggjort forskningsmetoden.

Ut i fra at jeg opplevde at informantene var åpne og engasjerte i forhold til temaet for intervjuet og at de virket trygge i intervjusituasjonen gav det meg en indikasjon på at de uttalelsene de kom med var sanne.

I intervjuet med Turid som jeg møtte ansikt til ansikt følte jeg at det var lettere å forstå hva hun la i uttalelsene sine da jeg kunne lese mimikken og gestene. Og det var spesielt viktig da jeg følte uttalelsene noen ganger kunne være litt uorganiserte og vide. I telefonintervjuet med Linda følte jeg at jeg fikk direkte og klare svar. Samtidig følte jeg at det var lettere å gjennomføre telefonintervjuet da jeg hadde erfaringer fra det andre intervjuet.

Validiteten i oppgaven omhandler om jeg har grunnlag for å si at mine drøftinger er sanne, at det som har kommet frem i drøftingene har vært det som var viktig for mine informanter og at jeg svarer på problemstillingen.

For å sikre validiteten i oppgaven har jeg benyttet meg av ”Member checking” som i følge Lincoln og Guba (1985) er den viktigste formen for å skape en troverdig studie. I den forbindelse har jeg bedt informantene lese gjennom kategoriene som jeg har trukket frem fra intervjuene og fortelle om de kjenner seg igjen, og at det er riktig at det var det som var viktig for dem å få frem. Prosedyren gir informantene mulighet til å lese de kategoriene jeg har kommet frem til, sånn at de har fått muligheter til å komme med tilbakemeldinger, tilleggsinformasjon og anledning til å uttale seg om eventuelle mistolkninger som jeg har gjort. Resultatet på ”Member checkingen” var positivt og informantene hadde ingen ting å tilføye.

Under hele forskningsprosessen har jeg vært klar over viktigheten rundt at det skal være en sammenheng mellom beskrivelsene, analysen og tolkningene. Dette kalles confirmability eller bekreftelse og det betyr at de funnene som jeg har gjort er utledet fra datamaterialet mitt.

I alle studier snakker man om generalisering. Mine funn i oppgaven forteller om et par familiers opplevelse av en rådgivningssituasjon. Disse funnene kan jeg ikke direkte overføres til hvilket som helst andre foreldre, for de vil på bakgrunn av sine erfaringer, opplevelse og utgangspunkt komme til å sitte igjen med en annen opplevelse av en rådgivningssituasjon omkring samme emne. Men lesere av oppgaven vil kunne kjenne seg igjen i sin egen situasjon på bakgrunn av beskrivelsene og kan dermed ha en nytteverdi av funnene. Ett annet aspekt er at de opplevelsene som disse informantene forteller om kan også andre oppleve og det er nyttig informasjon å ta med seg. Jeg mener at mine funn i studien kan gi rådgivere og fagpersoner som jobber med foreldre til barn med cochleaimplantat en pekepinn på hvordan foreldrene kan oppleve rådgivingen i overgangen fra barnehage til skole.

DEL III Resultater og oppsummering

5 Resultater og drøfting av funn

I resultat og drøftingskapitlet starter jeg med en presentasjon av informantene. Videre i kapitlet presenterer og drøfter jeg de funnene jeg har gjort. Funnene vil bli fremstilt gjennom de kategoriene jeg har kommet frem til i min analyse. I hver kategori gir jeg en sammenfatning av funnene og eksemplifiserer med sitater fra intervjuetekstene. Jeg avslutter hver kategori med en drøftning.

De kategoriene jeg har kommet frem til er forventninger, god dialog, trygghet, å ta et valg og relasjon. Hver kategori innledes med en kort innledning som forklarer hvorfor akkurat denne kategorien er blitt valgt.

I min analyse har jeg forsøkt å få frem informantenes opplevelse av sin rådgivningsprosess slik de har opplevd den ut i fra de tanker de hadde den dagen jeg intervjuet dem. Relasjonen som oppstod der og da i møtet kan ikke gjenskapes på akkurat samme måte, men opplevelsene der og da vil vi kunne ta med oss.

5.1 Presentasjon av informantene

Her kommer en kort presentasjon av informantene. Alle navn som nevnes og sentrale stedsnavn i oppgaven er fiktive.

5.1.1 "Turid"

Turid er moren til Ane. Ane går i andre klasse og begynner i tredje klasse til høsten. Hun fikk sitt første cochleaimplantat vinteren 2003 og fikk satt på lyd i starten av 2004. Det andre implantatet ble operert inn tidlig sommeren 2004 og fikk satt på lyd en måned etter operasjonen. Ane ble døv da hun var et par måneder gammel på grunn av en sykdom.

Til daglig både hjemme og i skolen benytter hun Norsk tale og familien synes hun behersker den språkkoden veldig greit.

Til daglig, så går det veldig greit, men, klart at dess mer økende støy så, i bakgrunnsstøy så blir det verre, og minst hun en del av, en del begreper.

Foreldrene til Ane har valgt at Ane skal være tospråklig, fordi at de ser på henne som døv, men ved hjelp av cochleaimplantat kan hun oppfatte lyd og bruke norsk tale som kommunikasjonsform.

Vi har på en måte alltid sett Ane som døv. Hun er døv, men hun har et hjelpemiddel som hun har god utnyttelse av.

Ved å gi henne muligheten til å bli tospråklig kan hun føle seg hjemme i begge miljøene, tegnspråkmiljøet og talespråkmiljøet. Etter hva kompetansesenteret forteller har Ane et aldersadekvat tegnspråk. Hun benytter tegnspråk en god del i skolen, der hun har en spesialpedagog som tolker undervisningen til henne, samt at hun har egne timer i tegnspråk.

Turid har opplevd prosessen med overgangen fra barnehage til skole som en kontinuerlig prosess, men forteller at de to siste årene snakket de mye om overgangen i ansvarsgruppa. Ansvarsgruppa som de hadde rundt Ane var satt sammen av ulike fagpersoner, fylkesaudiopedagog, Pedagogisk psykologisk tjeneste, audiopedagog fra Møller Kompetansesenter, helsestasjonen, spesialpedagogen fra barnehagen og barnehagen. Skolen var veldig lite med i den ansvarsgruppen, men kom inn i bilde i de siste par møtene. I tillegg så var de med på et førskoletilbud til hørselshemmede barn ved Lærings- og mestringsenteret og gjennom dette fikk de kontakt med andre foreldre og barn som både var eldre en Ane og hadde startet skoleløpet og like gammel som Ane.

5.1.2 "Linda"

Linda har to jenter med cochleaimplantat Sara og Oda. Sara går i fjerde klasse og starter i femte klasse høsten 2010. Oda starter til høsten siste året i barnehagen. Intervjuet omhandler i hovedsak opplevelsene i forbindelsen med Saras overgang fra barnehagen til skolen og fra hennes skoletid, men også opplevelse i forbindelse med den prosessen som Linda er inne i nå i forhold til Odas overgang til skolen i 2011.

Sara er født døv og fikk cochleaimplantat på venstre øret da hun var 2 år gammel og på det høyre øret da hun var 4 år gammel. Frem til hun var 2 ½ år gammel hadde hun tegnspråk som førstespråk, til daglig nå benytter hun norsk tale både hjemme og i skolen. Oda er også født døv og fikk cochleaimplantat da hun var 4 måneder gammel og har hele tiden hatt norsk tale som sitt førstespråk, men har også tegnkompetanse. Linda opplever at de begge behersker talespråk bra.

Linda forteller at de startet forberedelsene til skolestart et år i forveien. De hadde ansvarsgruppemøter med fylkesaudiopedagogen, rektor, spesialpedagogisk leder ved skolen og alle involverte slik at alt var klart til skolestart.

5.2 Forventninger

Denne kategorien har kommet frem i forhold til at foreldrenes forventninger til rådgivningsprosess har hatt vesentlig betydning for opplevelsen av prosessen. Turid og Linda formidler ulik opplevelse i forhold til de forventningene de hadde til prosessen i forkant. Turid forteller at hun i utgangspunktet hadde små forventninger. Hun opplevde at de hadde et veldig godt samarbeid med barnehagen og at de sammen klare å løse de utfordringene de kom ovenfor.

Veldig lite, på en måte sånn, der er kanskje feil og si det, men, jeg bare regnet med at det gikk greit, ja, vet du jeg tror faktisk det.

Følte jeg at på en måte at det var i barnehagen, var et egentlig et veldig godt team og at vi var, vi klarte å kommunisere bra og på en måte vi fikk til ting.

Linda forteller at hun gjorde en del forberedelser før overgangsprosessen startet og ut i fra det hadde klare forventninger i forhold til tilretteleggingen i skolen. Hun kontaktet både audiopedagogen på Rikshospitalet, andre skoler som hadde erfaring med hørselshemmede elever, og venner innen hørselsfaget for å høre hva hun som foreldre måtte passe på og vite om til skolestart. Hun sier videre at hun opplevde at hun fikk gjennom de ønskene hun hadde for Sara og at det føltes bra.

Så når jeg kom i det møtet med skolen så var jeg veldig klar på det som jeg forventet at de stilte opp med.

Selv jobber Linda som lærer og jobber i hørselsavdelingen i byen med hørselshemmede elever, og forteller at hun tror hun med sin faglige kompetanse kanskje har hatt mer reelle forventninger til hva som skjer og hvordan hverdagen til Sara kom til å bli i skolen.

Nå er jo jeg, lærer og jeg har, eller jobber i hørselsavdelingen her i byen med hørselshemmede elever så jeg er kanskje litt har (faglig kompetanse) ja også mer reelle forventninger til hva som skjer og hvordan hverdagen til "Sara" kom til å bli.

Begge informantene forteller at de ikke fikk noen nye forventninger underveis i prosessen. Turid forteller at skoleløpet var noe de snakket om helt siden Ane fikk CI både hjemme, i ansvarsgruppa og ved Lærings- og mestringsenteret og at det dermed var en kontinuerlig prosess.

5.2.1 Drøfting av forventninger

I rådgivningssammenheng er det viktig at man er klar over de forventningene man har og at de blir avklart slik at man sammen, rådsøker og rådgiver best mulig kan jobbe mot et felles mål.

Johannessen et al. (2005) forteller at det å forvente noe handler om i forkant å ha sett for seg hva du tror du vil oppleve. Når man opplever at opplevelsene er lik eller overstiger forventningene, oppfatter man det som en god prosess, altså at forventningene blir bekreftet. Det er i følge Davis (2005) i hans partnerskapsmodell er det viktig at foreldrenes forventninger blir klargjort og bearbeidet slik at det er klart for både rådsøker og rådgiver i relasjonen hva de har å forholde seg til for å kunne få til en god relasjon og å jobbe mot felles mål. Gjennom at de sammen jobber som partnere i habiliteringen og rehabiliteringen verdsetter han foreldrene og deres resursers som eksperter på sine egne barn. Dermed verdsetter man foreldrenes ressurs til å mestre.

Turid forteller at hun forventet at overgangen ville gå bra og at de skulle få den hjelpen de trengte. I utsagnet ligger den en klar forventning til at hun forventet å møte et hjelpeapparat som var der for å gi dem de rådene og den støtten de trenger i prosessen for å klare å ta møte utfordringene. Dette kan sees i lys av både Davis (2005), Johannessen et al (2005) og Lassen (2002) hvor rådgivningen handler om å hjelpe mennesker som søker hjelp. Gjennom at Turid er åpen og tenker positivt ved at hun har tro på at dette skal gå bra stiller hun i følge rogeriansk teori bedre rustet til å takle utfordringer i forhold til barnets vansker (Johannessen et al. 2005).

Gjennom positive erfaringer med barnehagen hvor Turid fortalte at de fikk til ting og jobbet sammen som et godt team kan ha vært på påvirket at hun ikke hadde så mye forventninger til overgangen. Det å oppleve at man har slike positive erfaringer er med på å skape mestringsopplevelse til foreldrene (Dunst et al. 1994). I følge Johannessen et al. (2005) er opplevelse av mestring fra tidligere lignende prosesser med på å danne forventningene og her har de positive opplevelsene fra tidligere gjort at Turid ikke hadde så store forventninger til overgangen.

Davis (2005) skriver at det er viktig at forventningene avklares slik at partene i prosessen kan jobbe mot samme mål. Gjennom å være tydelig i sine forventninger skaper man en bedre relasjon i forhold til samarbeidet (Davis). Linda gjorde det tydelig for personene i ansvarsgruppemøtet hva hun forventet ut i fra forberedelser hun hadde gjort i forkant og fikk

igjennom sine ønsker. Det å oppleve at man får bekreftet sine forventninger fører til en positiv opplevelse av prosessen i følge Johannessen et al. (2005).

Overføring av makt som i Empowerment viser til at råde søkeren skal ta makten over egen situasjon gjennom økt kompetanse og mestring (Dunst et al. 1994). Linda viser at gjennom at hun i selv har forbredt seg godt, skaffet seg informasjon og utviklet sin kompetanse har tatt et steg i riktig retning i forhold til empowermentprinsippet og å ta kontroll over egen situasjon (Lassen, 2004). I forhold til sin bakgrunn ved at hun selv jobber med hørselshemmede har hun stor innsikt i ulike tilretteleggingsmuligheter og det kan være noe av årsaken til at hun selv ønsket å forberede seg litt ekstra til møte med ansvarsgruppen.

Det at ingen av informantene har fått noen nye forventninger underveis kan tyde på at det ikke har kommet frem mye ny informasjon som de ikke var klar over før de startet prosessen og dermed at den kontinuerlige prosessen og den informasjoninnhentningen de hadde gjort i forkant har vært svært bra.

Turid og Linda møter overgangsprosessen svært ulikt. Turid går inn i overgangsprosessen uten noen klare forventninger, hun spiller ballen over til fagpersonene i ansvarsgruppen, hvor hun søker deres råd i forhold til hva som er den beste tilretteleggingen for Ane og at de sammen blir enige om tiltakene. Hun viser stor tillit til fagpersonen og på grunn av den kontinuerlige prosessen har de fått god tid til og forberede seg og prosessen har blitt bearbeidet over tid. Linda derimot går inn i prosessen med sine klare forventninger hvor hun legger frem hva hun ønsker og derav jobber sammen med de i ansvarsgruppen for å bli enige om tiltakene. Gjennom å stille med faglig kompetanse er det lettere å oppleve mestringsforventning og dette styrker også forventningene til overgangen for Linda.

5.3 En god dialog

Kategorien en god dialog kom fram på bakgrunn av at informantene la stor vekt på den gode dialogen som de opplevde at de hadde.

Viktig dette her å ha en god dialog med dem du, er rundt deg er kjempe viktig (Turid).

I denne kategorien ønsker jeg å belyse hvordan foreldrene har opplevd denne dialogen både i overgangsprosessen og i skolen i etterkant. Informantene forteller at de i prosessen har hatt dialog med fagpersonene i ansvarsgruppen, barnehagen, skolen, lærerne på skolen, spesialpedagogen og audiopedagogen og at dialogen de har hatt med alle disse personene har vært viktig for hvordan de har opplevd selve overgangsprosessen og tiden i skolen.

I overgangsprosessen forteller begge informantene at de følte de har hadde en god dialog med barnehagen og fagpersonene i ansvarsgruppen som gjorde at de har følt seg godt ivaretatt. De forteller at de har opplevd at rådgiverne har møtt den som menneske og at de har blitt møtt med respekt og blitt tatt på alvor.

Linda opplever at det har vært lett å ta opp noe hvis det er noe hun har lurt på eller ønsker å forandre underveis i prosessen. Linda forteller at dialogen med fagpersonene i ansvarsgruppen i hennes situasjon kanskje er litt spesielt siden hun jobber i hørselsmiljøet i byen og er på en måte kollegaer. Men hun presiserer at faren til Sara og Oda også har opplevd å ha en god dialog med rådgiverne.

Ja med respekt og at de tar på alvor det vi har sakt, de hører på det vi sier og vi kan ringe eller sende e-post eller møte opp for, hvis vi har noe, noe vi vil ta opp.

Linda opplever også å ha en god dialog med rådgiverne i ansvarsgruppen også etter at Sara har startet på skolen. Hun forteller at gjennom den gode dialogen opplever hun trygghet og at det er svært lett å ta kontakt om det er noe. Hun føler også at ansvarsgruppelederen (helsesøster på skolen) har en god dialog med Sara.

Trykt og godt at, og også spesielt det at de har veldig omsorg for Sara, vi hører det på måten de snakker om henne og til henne og ja. At hun er en person og ikke en sak og at de vil det beste for Sara.

Turid forteller at i forkant av overgangen hadde en svært god dialog med barnehagen. Hvor hun ble møtt med respekt og tatt på alvor. Også i forhold til personene i ansvarsgruppen følte hun at dialogen gikk veldig bra.

Følte jeg det at jeg ble tatt på alvor og at jeg ble i barnehagen så følte jeg det.

Skolen var lite delaktig i ansvarsgruppen og Turid sier at hun har følt seg mindre ivaretatt i skolen. Hun forteller at hun opplever at skolen har et annet fokus i forhold til hva barnehagen har og når hun prøver å ta opp en sak med skolen opplever hun ikke at det tar det like alvorlig.

Gjør at vi som foreldre tror jeg føler oss mindre ivaretatt.

Det trenger ikke være store ting, men hun sier at de er spesielt opptatt av språket til Ane og føler ikke at skolen ser like alvorlig på dette.

Jeg tror nok vi har følt på en måte det at det har blitt en tryggere overgang hvis at dem på en måte hadde involvert seg på en måte litt mer.

Turid føler at skolen har en litt mer vent å se holdning og forteller om en hendelse i forbindelse med språket til Ane.

Snakke om språket til Ane, for hun har litt, det er ikke alt som er likt, og da blir det liksom sånn at, men det er jo noen andre barn også som snakker litt sånn også å det er på en måte greit nok det, men det er ikke det jeg er interessert i nå, nå er jeg interessert i Ane. ...Jada det går da bra det som å sånn, men det er ikke alt som, altså, jeg hører jo at det ikke, altså hva skal jeg si at det jeg hører jo det at hun ikke har hehe et helt adekvat, eller godt språk og liksom sånn det er litt sånn at og jeg er veldig opptatt av at dette har blir tatt tak i nå istedenfor på en måte og kom i tiende og si at søren at vi ikke gjorde noe ting.

Familien jobber med dialogen med skolen. Når faren til Ane jobbet kveldskift brukte han å kjøre Ane til skolen for å prate med læreren hennes. Dette har gjort at de føler at dialogen går bedre.

*Han har annen hver uke har han kveldsskift og da han kjører, da hun **på** skolen og da har, snakker han stort sett hver gang med læreren da.*

Både i barnehagen og i skolen har de benyttet seg av en notatbok hvor de skriver beskjeder i mellom hjemmet og barnehagen/skole. Turid forteller at de bruker den litt sånn sporadisk, men at de bruker den.

Det har vi også på skolen, vi bruker den litt sånn nå og da, men vi bruker den da, det gjør vi.

5.3.1 Drøfting av god dialog

Johannessen et al. (2005) sier at man med rådgivning skal man gjennom samtale og intervju hjelpe radsøkeren til å løse sine personlige problemer. Det vil si at gjennom en dialog skal rådgiveren gi råd og veiledning som skal hjelpe radsøkeren. Ved å etablere en god dialog er det med på å skape trivsel, trygghet og åpenhet i rådgivningsprosessen og dette bidrar til oppbyggingen av en god relasjon (Johannessen et al. 2005).

Gjennom den gode dialogen følte informantene trygghet og de opplevde å bli møtt som mennesker med respekt og tatt på alvor. Det at de har opplevd å bli møtt som mennesker med respekt og oppnådd en god dialog er det Rogers (1965) mener er essensen i god rådgivning og dermed legger grunnlaget for å kunne etablere en god relasjon og en vellykket rådgiving. Gjennom at det er skapt en god dialog og gjensidighet som kjennetegner det (Allgood & Kvalsund, 2003) kan radsøker og rådgiver sammen jobbe frem mot felles mål. Ved at de har klart å etablere denne gode dialogen har de skapt trygghet rund overgangen både for foreldrene og for de barna som er involverte. Både Rogers (1965) i sin klientsentrerte terapi

og Davis (2005) i forhold til partnerskapsmodellen påpeker hvor viktig dialogen er i rådgivningen. At rådgivningen. At foreldrene gjennom dialogen skal føle gjensidighet og oppleve at de tar kontroll over egen situasjon gjennom en felles avgjørelse (Dunst et al. 1994).

Både før og under selve overgangsprosessen opplevde informantene at rådgiverne var interessert i deres sak og ønsket det beste for dem. Lassen (2002) og Allgood og Kvalsund (2003) bekrefter at det er viktig at rådgiveren bryr seg om rådsøkeren som en autonom person og ikke en sak, og gjennom dette godtar rådgiveren rådsøkerens følelser og erfaringer. Dette er med på å skape en god dialog. Rogers (1990) snakker også om dette med å verdsette rådsøkeren som individer og mener at dette viser at rådgiveren benytter ubetinget positiv aktelse.

Gjennom at partene i rådgivningsprosessen har vist respekt for hverandre har de etablert et positivt partnerskap og i følge Davis (2005) er et slikt partnerskap vesentlig for å utviklingen av rådgivningsutviklingen. Partnerskapet vil dermed være med på å rettlede til en bedre kommunikasjon og skape en god dialog. Dette partnerskapsforholdet (Davis) vil også være med å gjøre partene i rådgivningen likeverdige og at de møter prosessen med ulike kvalifikasjoner som utfyller hverandre i samarbeidet.

Den gode dialogen har vært svært viktig i overgangsfasen, men det er også viktig at den vedvarer etter skolestart. Turid har fortalt at hun har vært litt usikker i forhold til hvor seriøst skolen har tatt hennes bekymringer. I denne relasjonen har de ikke klart å skape et partnerskapsforhold som er bygget på et tett samarbeid (Davis). Davis hevder at det er viktig at rådgiveren som her er skolen forsøker å forstå verden fra foreldrenes ståsted. De må sette seg inn i foreldrenes bekymring, i dette tilfelle språkutviklingen til Ane og ta bekymringen på alvor. Det er viktig at det er foreldrenes meninger og bekymringer som er i fokus og ikke rådgiveren eller andre foreldres (Davis).

Etablering av en god dialog er grunnleggende for klare å skape en god relasjon som i følge Rogers er det essensielle i rådgivningen (Johannessen et al. 2005), som igjen skaper trygghet hos partene i prosessen.

5.4 Trygghet

Mye av opplysningen som kom frem i datamaterialet kan beskrives som opplevelsene rundt det å ha et godt hjelpeapparat rundt seg.

Veldig mye står på det om du har personer i som jobber med eleven som er interessert, som er engasjert som bryr seg for har du ikke det så sliter man mye mer.

Gode fagpersoner som er med på å skape trygge omgivelser for både foreldre og barna. Dette følte jeg kom tydelig frem da jeg gikk inn i analysen av intervjuene i forhold til foreldrenes beskrivelser av relasjonen til rådgiveren og derfor har denne kategorien kommet frem.

Det kom frem i datamaterialet at foreldrene opplevde at trygghet var et viktig element for å skape en god relasjon. Turid forteller hun følte at hun har at et veldig godt hjelpapparat rundt seg. En ansvarsgruppe som var der for dem og for Ane og ville det beste for dem.

Vi har hatt veldig mange personer som virkelig har gjort noen ting, sånn at vi har vel vært heldig men samtidig hvor viktig det er.

I barnehagen følte hun seg veldig trygg og godt tatt vare på, mens i overgangsprosessen følte at hun savnet engasjement fra skolen.

*Det som jeg synes er dårlig det er jo dette det at **skolen** (betoner ordet skolen) altså, barnehagen var jo på en måte veldig, følte du på en måte veldig trygg de var veldig på "bærtste" på en måte veldig sånn, men at da i skolen opplevde vi på en måte som fjernere og vanskeligere på en måte å få dem på banen.*

Hun nevner at hun tror hun ville følt at overgangen hadde vært tryggere om skolen hadde vært litt mer engasjert og tilstede i ansvarsgruppemøtene. Etter en del mas kom omsider en representant fra skolen, mens læreren til Ane møtte de først ved det siste ansvarsgruppemøtet før skolestart.

Jeg tror nok vi har følt på en måte, det at det har blitt en tryggere overgang hvis at dem på en måte hadde involvert seg på en måte litt mer.

Videre forteller Turid at hun som var spesialpedagogen til Ane i barnehagen var med i ansvarsgruppemøtene og at hun skulle følge med Ane over i skolen, så sånn sett så hadde de jo henne fra skolen og hun hadde tegnspråkkompetanse.

Vi viste jo at hun (spesialpedagogen) på en måte var der. Så, så det gjorde kanskje ting litt enklere, men, dette her det at skolen på en måte kunne ha involvert seg litt mer.

Turid forteller at hun følte en bekymring omkring hvilken forståelse skolen hadde i forhold til det å være hørselshemmet, for Ane ser jo helt normal ut, men hører ingen ting uten hjelpemiddel, og at det veldig lett kan oppstå en del misforståelser.

Hva det innebærer på en måte det å være hørselshemmet? For det, det er jo et, altså nå ser hun helt vanlig ut, men du hører ingen ting og det er veldig fort og enkelt at det, det blir en del misforståelser.

I ansvarsgruppemøtene tok Turid opp denne bekymringen i forbindelse med overgangen flere ganger, og opplevde at det ble tatt på alvor og fikk forståelse for sin bekymring, mens skolen som dette i hovedsak omhandlet ikke var tilstedet. Siden det tok litt tid før noen fra skolen ble med i denne ansvarsgruppen så var dette ei bekymring som ble liggende en stund.

Ei bekymring tror jeg som jeg snakket en del om i den overgangen og klart at da, da men da ble det jo da at vi pratet om det til Møller og Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og de (refererer til de andre som var med i ansvarsgruppemøtene) også var på en måte ikke skole tilstede.

Linda forteller at hun opplevde det som negativt at de gjennom de første årene i skolen for Sara ofte har vært utskiftning av kontaktlærer og i tillegg audiopedagoger.

Det som har vært litt negativt det kan jeg si er det at det har blitt byttet kontaktlærer veldig ofte på de 4 årene.

Hun forteller at det har vært litt uheldig i forhold til Sara.

Vi merket det en liten periode for det var, det ble også byttet ut audiopedagog og sånn. Og hun skal nå igjen får en ny kontaktlærer fra høsten av.

I forhold til overgangen nå til femteklasse forteller Linda om en bekymring i forhold til at undervisningen blir mer faglig krevende.

Er vi litt sånn bekymret for overgangen opp til femte klasse da når alt blir mer oralt og så mer tale og mer faglig krevende.

Linda synes det har vært spesielt viktig at de personene som jobber rundt og med Sara viser en fantastisk omsorg for henne og møter henne som den de er og ikke som barn med CI og at de vil det beste for Sara.

Jeg føler det også er veldig trygt og godt at, og også spesielt det at de har veldig omsorg for Sara vi hører det på måten de snakker om henne og til henne og ja. At hun er en person og ikke en sak og at de vil det beste for Sara.

5.4.1 Drøfting av trygghet

Det at foreldrene føler seg trygge på de rådgiverne og fagpersonene de har rundt seg er viktig for hvordan de møter situasjoner og utfordringer. Gjennom trygghet vil man lettere kunne være åpen, ærlig og dialogen vil gå bedre. Begge foreldrene forteller at de følte seg trygge på

barnehagen og på de personene som var med i ansvarsgruppen, og dette er viktig i forhold til etableringen av en god relasjon.

Skaalvik og Skaalvik (2005) skriver at et av de grunnleggende behovene i Maslovs behovshierarki er behovet for trygghet og sikkerhet. I følge den rogerianske teorien har alle mennesker iboende evner og muligheter til å takle sine problemer og konflikter og disse kan aktiveres. For at dette skal være mulig er det viktig at de grunnleggende behovene i behovshierarkiet er dekket (Johannessen et al., 2005). Ved en anerkjennelse av bekymringen som Turid opplevde i forhold til at skolen ikke tok bekymringen hennes seriøst, kunne skolen vært med på å danne et grunnlag for å skapt en tryggere kontekst for foreldrene til Ane. Gjennom å ha tilfredstilt behovet om trygghet i relasjonen kan man forløse iboende evner hos foreldrene som bidrar til positiv utvikling hos foreldrene. I forhold til empowermentprinsippet er dette med på å gi foreldrene en mestingsopplevelse (Lassen, 2004).

Rogers (1990) legger vekt på hvordan rådgiveren forholder seg til rådsøkere og presiserer at måten rådgiveren forholder seg til rådsøkeren på kan være avgjørende for hvordan rådsøkeren opplever seg selv i prosessen. Han trekker frem holdninger som at rådgiveren må være seg selv på en oppriktig måte (kongruens), rådgiveren må verdsette rådsøkere som person og menneske (utbetinget positiv aktelse) og vise empati i alle fasene av rådgivningsprosessen. I følge Rogers (1965) fører en formidler av fullstendig akseptering et forhold hvor begge partene legger til rette for rådsøkers involvering i sin egen prosess. Rådgiveren skaper dermed en trygg kontekst som gjør det mulig for rådsøkeren å utforske seg selv. Det er viktig at rådsøkeren opplever å bli hørt.

At partene i rådgivningsprosessen er trygge på hverandre og er klar over forventningene og maktforholdet i prosessen er viktig for å kunne gi god hjelp (Allgood & Kvalsund, 2003).

5.5 Å ta et valg

Jeg har valgt kategorien å ta et valg som en kjernekategori. Siden kategorien omhandler mange viktige og interessante tema har jeg valgt å dele den inn fire underkategorier: De ulike alternativene, forvirring, valget og vår valg. Til slutt drøfter jeg hele kjernekategorien.

5.5.1 De ulike alternativene

Jeg synes det var viktig å få frem foreldrenes opplevelse i forhold til hvordan de opplevde de ulike alternativene/pedagogisk tilrettelegging som de ble informert om i forhold til overgangen til skolen. Informantene har ulik erfaring i forhold til hørselshemmede før de selv

fikk barn med hørselsvansker slik at dette har gjort at de har hatt ulike bagasje med seg og dermed også ulike behov i forhold til informasjon om de ulike alternativene for tilrettelegging i skolen.

Linda jobbet selv med hørselshemmede i skolen og forteller at hun viste om de ulike alternativene på forhånd.

Jeg har vel hørt om det meste vil jeg tro.

Hun opplevde ikke at noen alternativer ble mer fremhevet enn andre og forteller at hun selv tok kontakt med ei god venninne som jobber i Oslo og spurte henne i forhold til viktige ting hun som mor måtte passe på i overgangen til skole. Sammen laget de ei liste over viktige ting som Linda jobbet videre med og tok med seg til møte i ansvarsgruppen når de skulle planlegge skolestarten.

Jeg ringte ei god venninne som jobber inne i Oslo og så spurte jeg, og da sa jeg det at, og hun har jobbet med Sara før da hun gikk på barnehage der så sa jeg at nå som Sara begynner, hva er det jeg må, kan du ramse opp for meg viktige ting som jeg må passe på og så satte vi og pratet og så laget vi ei liste som jeg da fortsatte å jobbe med hjemme og som jeg tok med meg på møte da når vi skulle planlegge skolestart.

Turid valgte tidlig at Ane skulle bli tospråklig og at de ønsket at Ane selv skulle få muligheten til å kunne velge hvilket miljø hun ønsket å høre til den dagen hun ble så stor og at hun skulle kunne veksle mellom både tegnspråkmiljøet og talespråkmiljøet.

Da vi var på rikshospitalet så, så ble det jo veldig dette her med norsk tale og bort med tegnspråket men, men allerede da så valgte vi på en måte tospråklighet, som vi ønsket.

Litt sånn Ole brum, ja takk begge deler, selvslakt og litt dette med at hun selv kan velge hvilket miljø hun vil måtte tilhøre den dagen hun blir så stor eller det at hun kan veksle mellom disse miljøene alt etter hvor man er.

I forhold til tilrettelegging i skolen opplevde de at de fikk like godt innblikk i de ulike alternativene i forhold til tilretteleggingen i skolen. Gjennom Lærings- og mestringscenteret kom de i kontakt med andre foreldre som hadde valgt forskjellig og de fikk vite om både de positive og negative sidene ved de ulike alternativene.

Vi var egentlig så godt kjent med det at det ble ikke, nei.

5.5.2 Forvirring

Uavhengig av hvilken kommunikasjonsmetode foreldrene velger for sine barn etter CI-operasjonen kommer de ovenfor vanskelige valg når barnet starter i skolen. Blant annet

hvilken læreplan skal barnet følge, hvilket språk skal de velge som førstespråk, hvilke tekniske hjelpemidler får de tilgang til og trenger de og skal de velge et skoletilbud i hjemkommunen eller internatskole. I habiliteringen av barn med CI har det vært mye diskutert hvilken kommunikasjonsmetode de bør følge. Dette kan for mange foreldre oppleves som veldig forvirrende. Velger foreldrene det ene, så vet de at vi får ekstra timer og ressurser, velger de det andre får de kanskje bedre tilrettelegging i forhold til sitt barn, men mindre ressurser. Jeg ønsket derfor å høre hvordan de opplevde dette.

Informantene forteller at de har opplevd at det har vært forvirrende, men på to litt forskjellige måter. Turid forteller at hun har opplevd at de fikk mye informasjon om de ulike alternativene og at hun fikk gode råd av rådgiverne i forhold til hva de anbefalte, men samtidig opplevde hun at det ble for mye informasjon og vanskelig å velge.

Det var på en måte bare fikk såpas mye informasjon om begge deler at vi var bare helt forvirra om hva vi skulle velge.

Flere ganger i overgangsprosessen tok de opp dette og senest høsten 2009 hadde de en diskusjon angående om de hadde valgt det riktige for Ane.

Vi hadde jo den siste på en måte store baugen hadde vi vel, måtte vært i fjor høst det der, høsten 2009.

Turid forteller at hun hadde oppfattet et utsagn fra en lærer/foredragsholder de hadde på en samling at hvis de ikke valgte tegnspråk så valgte de evig fortapelse for sine barn.

Han kom med noen uttalelser som, dette blir min tolkning av det, men bare for å sette det, jeg tolket på en måte uttalen hans at hvis vi ikke valgte tegnspråk så valgte vi evig fortapelse for våre barn og dette satte i gang på en måte et skred liksom og likens så var det klart noen av oss hadde valg litt dette her tegnspråket litt bort i perioder hva skulle vi gjøre liksom var det ikke plass på møller for begge deler.

Dette utsagnet satte i gang en diskusjon i gruppen og i familien i forhold til om de skulle velge tegnspråk som første språk og eventuelt om de skulle velge å gå på døveskole eller om de skulle velge tale som førstespråk. Turid forteller at de tok med seg diskusjonen hjem.

Vi hadde jo fortsatte jo diskusjonen da vi kom hjem og ble på en måte enige om at vi, vi ønsker å fortsette på Møller og vi på en måte å gi tegnspråket en sjanse og vi ønsker og dette med tospråklighet så detter her er liksom sånn, det vil sikkert bli en prosess oppover hele veien.

Linda forteller at hun har opplevd at det har vært ulike meninger omkring den pedagogiske tilretteleggingen i skolen og forteller om en opplevelse i forhold til overgangen til 5 klassen.

Spesielt med tanke på bruk av audiopedagog i forhold til, sånn som Sara da som er så språksterk så kunne jeg godt ønske at vi hadde istedenfor en audiopedagog hatt en faglærer som virkelig brente for mattefaget.

Linda forteller at hun frem til nå synes den pedagogiske tilretteleggingen har vært veldig bra, og at Sara har hatt behov for de audiopedagogene hun har hatt, mens nå er Linda litt uenig i forhold til hva det er Sara egentlig trenger. Nå som Sara begynner i femte klasse og fagene blir vanskeligere, opplever Linda at Sara kan ha større nytte av en person med god fagkompetanse innen for fag for å hjelpe til litt i kristendom, matematikk og andre fag.

Jeg synes egentlig at det er det, de ser at det er mange hørsels, CI barn trenger er ikke en audiopedagog, men en som forstår både det med hørsel og kan fag. Så som sakt hva kan en audiopedagog om matte og norsk og islam. Så jeg føler, jeg føler at det er nytt, de må tenke nytt.

5.5.3 Vårt valg

Begge informantene forteller at de har opplevd at deres meninger og ønsker har blitt hørt gjennom prosessen og at de fikk god hjelp og støtte i det valget som de tok.

Ja det som var, jeg kunne jo gjerne ha tenkt meg at noen kunne fortalt meg hva jeg skulle ha valgt da, men så dette her ble jo på en måte litt sånn at du føler, altså det er jo vårt valg og det synes jeg kan være vanskelig noen ganger å velge og vite hva som er rett og galt og velg altså.

Linda forteller at hun har opplevd god støtte fra rådgiverne i forhold til kursing av lærere i forbindelse med det å ha en elev som er hørselshemmet og tegnspråkkurs.

Det har vært sånn i forhold til, må tenke, ja kursing av lærerne og det er litt vanskelig fordi at hun har jo denne der hjertefeilen også og mye av det går sammen med det da, men også det der at de passer på i forhold til de andre elevene i klassen at hun har det, at det ikke er for mye støy i klasserommet også byttet de skole et halvt år så da kom det ny skole som hun skulle gå på et halvt år og det ble også mye bråk da fordi at da måtte de jo sette inn hørselstekniske utstyr og legge til rette alt om igjen på en ny skole og da ble vi hørt til en viss grad, det er på en måte en åpen skole av alle idiotiske ting.

I deres situasjon har det vært viktig å få til et tilbud til Sara som er riktig for henne. Hun forteller at Sara er språksterk og har et bra talespråk, men i noen situasjoner har Sara behov for tegnspråk og det at de har klart å få til et tilbud hvor hun kan få begge delene er Linda veldig godt fornøyd med.

Har en slik spesial avtale her i byen, så hvis, hvis de har både tegnspråk og tale så får vi audiopedagoger støtte, audiopedagogisk støtte og det jo enormt bra.

Turid forteller at de i utgangspunktet hadde bestemt seg for at de skulle velge tegnspråk som førstespråk for Ane.

Vi så vel egentlig for oss at vi skulle velge den § 2,6 og tegnspråk som førstespråk, så det ble litt en prosess det siste året, at vi da gikk bort i fra det og har valgt norsk tale som førstespråk. Men ganske tidlig i denne prosessen etter Ane fikk CI så, så valgte vi tospråklighet, at hun skal bli tospråklig og ikke med overvekt av det ene eller det andre sånn at det har vi jobbe, det har vi og det er vel det vi har fortsatt med.

Det siste året viste det seg at Ane hadde en fin fremgang i talespråket og at de fikk anbefalt både fra audiopedagogen og spesialpedagogen at det var verdt å prøve Norsk tale hvis dem følte at tilbudet var godt nok.

Både hun audiopedagogen på møller og ho fylkesaudiopedagogen, i alle fall hun spesialpedagogen sa jo det at dem trodde at det å velge norsk tale var på en måte altså de anbefalte, vi måtte velge, men de så ingen fare i å velge det liksom hvis det var, vi syntes vi fikk et tilbud, fordi at vi hadde på en måte såpas god utvikling at det, så, så jeg synes på en måte at vi fikk altså dem var, dem var flink til også gi oss gode alternativ liksom.

I fjor høst hadde dem en diskusjon angående dette hjemme i forhold til om de hadde valgt riktig og dem tok det opp i ansvarsgruppemøtet og poengterte at de fortsatt ønsket å satse på tospråklighet selv om norsk tale ble valgt som førstespråk i skolen.

Litt i dette vaset og et ansvarsgruppe møte hvor vi da presiserte igjen at vi villa, ja at vi stod på tospråk og at det ,og da var det, at det kom dette her med ekstra, opp med noe ekstra oppfølging ifra møller i forhold til hun Ane da å sånt.

Etter å ha spurt Turid om dem opplever at de i ansvarsgruppen var imot deres ønske om tospråklighet forteller hun at dem tok det mest opp for å poengtere at dem fortsatt ønsket å satse på det og for å få en bekreftelse på at de i ansvarsgruppen synes det var det riktige.

Det tror jeg er mer for oss selv enn ikke, ikke for, nei egentlig så tror jeg det er mer for oss selv enn det er for skolen, ja om at vi har gjort de rette valgene og alt det der.

I forhold til det endelige tilbudet dem endte opp med forteller Turid at hun gjerne skulle ønske at det var noen som fortalte henne hva som burde velges.

Det skulle gjerne vært noen å sakt det at du skal velge 2 ja eller ett eller anna, sluppet på en måte å tatt den avgjørelsen og kanskje sett at det, hehe kunne jeg hatt noen å lagt skyld på etterpå i ettertid hvis dette her ble galt.

Hun opplevde at det var et vanskelig valg å ta og at dem gikk for det som følte riktig og valgte for ett år av gangen slik at dem ikke bandt seg opp til et tilbud som viste seg å ikke fungere.

Jeg synes det var et kjempevanskelig valg.

Linda forteller at hun opplevde selve valget som enkelt.

Det var det som var rett for Sara.

Linda forteller at det var deres valg sammen med hørselsavdelingen, fylkesaudiopedagogen, barnehagen og skolen. De satt alle samme i møter og ble enige.

Ja, det er jo det, det var jo vår sammen med hørselsavdelingen, fylkesaudiopedagogen og skolen. Alle sammen satte jo i møter og hadde og barnehagen var jo også med i denne prosessen. Så det var vel, vi hadde, vi var vel enige.

5.5.4 Drøfting av å ta et valg

Å ta valg er noe vi mennesker gjør hver dag og flere ganger om dagen. Johannessen et al. (2005) skriver at alle mennesker står kontinuerlig ovenfor valg mellom forskjellige handlingsmuligheter, og at de selv er ansvarlige for de valgene man tar og også konsekvensene som valget kan føre med seg. I forhold til overgangsprosessen fra barnehage til skole og tiden i skolen etterpå er det utrolig mange avgjørelser og valg som foreldrene må ta.

Davis (2005) mener at det er en del forutsetninger som man bør være klar over for at rådgiveren skal klare å hjelpe råde søkeren slik at de selv skal klare å ta avgjørelsene omkring hvilke tiltak som er nødvendig. Blant annet nevner han at det er viktig at det mellom rådgiveren og råde søkeren er enighet om målene, og at råde søkeren får de nødvendige opplysningene og at de blir fremlagt på en klar og effektiv måte. Linda opplevde at hun fikk god informasjon om de relevante alternativene for Sara.

Som rådgiver er det viktig at man fanger opp signaler fra foreldrene gjennom blant annet aktiv lytting (Rogers, 1965) i forhold til om de opplever situasjon som forvirrende (Davis, 2005). Da man som rådgiver skal vise empati og respekt (Rogers, 1965) og hjelpe råde søkeren ved å gi gode råd slik at de opplever en god rådgivningsprosess preget av gjensidighet.

Begge informantene opplevde at deres ønsker og meninger ble hørt og vektlagt prosessen. De opplevde begge at det var dem selv som måtte da det endelige valget på grunnlag av informasjon og råd de fikk underveis i prosessen. Dette stemmer godt overens i forhold til hva rådgivningen har til hensikt å hjelpe til med, å gi råde søkeren god råd og støtte slik at de selv skal kunne ta avgjørelsen. Og som Davis (2005) konstaterer at det til syvende og sist er foreldrene som må ta det endelige valget og som må være ansvarlig for hva som blir gjort for

barnet og for barnets velvære. Også Lassen (2002) legger vekt på at hensikten med rådgivningen er å gi hjelp til selvhjelp. Rogers (1965) betrakter rådgivning som en jordmorsvirksomhet, hvor det essensielle er å frembringe menneskelige ressurser og utvikle dem (Johannessen et al. 2005).

Davis (2005) mener det er åtte elementer som må være på plass for å etablere et vellykket partnerskap. Tett samarbeid er viktig for å oppnå et godt resultat av rådgivningen, partene må være enige om felles mål som er kommet frem gjennom drøfting og utfyllende ekspertise. Partene må vise respekt for hverandre, de må kunne drøfte eventuelle uenigheter som kommer opp underveis, toveis formidling og som i alle rådgivningsforhold er ærlighet svært viktig og det å kunne være smidig. Gjennom partnerskapet mener Davis (2005) at kommunikasjonen blir bedre gjennom at foreldrene blir hørt og får komme til orde og at de vil føle seg bedre informert. Informantene sier at de igjennom rådgivningen har fått god støtte og råd slik at de fikk tatt de valgene som var riktige for deres barn.

Både Turid og Linda forteller at det endelige valget de endte opp med var deres valg. Det å vite at det er ditt valg som man sitter igjen med gir man en følelse av selv å eie sluttproduktet og i følge empowermentprinsippet handler rådgivningen nettopp om å styrke foreldrene slik at de opplever mestring og kompetanseheving (Dunst et al. 1994).

I prosessen er det viktig at rådgiveren har fokuset på det mulige, det som gir mening og det positive og gjennom denne forløser kreftene i foreldrene for den videre utviklingen og oppfølgingen av tilbudet (Lasse 2004). Det at foreldrene selv skal ta valget og ikke få det lagt i hendene handler om å gi foreldrene makt over eget barn og egen situasjonen og styrket foreldrene gjennom rådgivningsprosessen slik at de opplever mestring og kompetanseheving (Dunst et al. 1994). Gjennom at foreldrene har fått makten til å ta valget selv viser i forhold til den humanistiske tradisjonens syn på menneske, at menneske er ansvarlig, fritt og kompetent til å ta egne valg (Allgood & Kvalsund, 2003; Johannessen et al. 2005) og til det teoretiske grunnlaget i empowerment, troen på at alle mennesker har iboende krefter som kan bygges større (Dunst et al. 1994).

5.6 Relasjon

Kategorien relasjon kom veldig tydelig frem gjennom analysearbeidet av datamaterialet. Begge informantene fortalte mye om hvor viktig relasjonen til rådgiverne hadde vært for prosessen og for oppfølgingen i skolen. Både relasjonen mellom foreldrene og rådgiverne har

vært viktig, men også relasjonen mellom barna og rådgiveren. Relasjonen i prosessen er noe som går igjen gjennom hele intervjuet

Forholdet mellom rådsøker og rådgiver er svært viktig og Linda forteller at hvis man har personer rundt seg som brenner for faget sitt og ønsker å gjøre det som er til beste for denne familien og for at dette barnet skal ha det bra på skolen er mye av jobben gjort. Derimot hvis man opplever at man har en dårlig kjemi med rådgiveren og at man føler at rådgiveren ikke forstår situasjonen blir prosessen mye tyngre og det kan lettere oppstå problemer.

Hvis du da får en person som du ikke har en god kjemi med eller som du føler at ikke forstår situasjonen i det hele tatt det er da, da kan det bli problemer, men hvis du har personer som brenner for faget holdt jeg på å si så, for det med hørselshemming og at det, den dette barnet skal ha det bra på skolen så er mye av jobben gjort.

Linda og Turid forteller at de hadde gode relasjoner til rådgiveren og at det har vært viktig å ha fagpersoner og rådgivere som bryr seg om barna og ser dere individuelle behov og ikke behov ut i fra at de har CI.

Enkeltpersonene i, som er rundt nettverket rundt Sara som har veldig omsorg for henne, jeg kan nevne sfo-lederen som har møtt Sara på en kjempe fin måte og helsesøsteren, kontaktlæreren (Linda).

Dette her med at du har hatt alle disse personene som på en måte har vært interessert i å få til et godt tilbud rund Ane, hvor, hvor på en måte, hvor, det har nok gjort oppgaven for oss mye enklere og sånn at det... hvor viktig dette her å ha en god dialog med dem du, er rundt deg er kjempe viktig (Turid).

Både Linda og Turid forteller at den gode relasjonen de har til rådgiverne har gjort at det har vært lett å ta opp ting og få ting avklart og oppklart med det samme.

Møtt med respekt og at de tar på alvor det vi har sakt de hører på det vi sier og vi kan ringe eller sende e-post eller møte opp for, hvis vi har noe, noe vi vil ta opp (Linda).

I barnehagen var et, egentlig et veldig godt team og at vi var, vi klarte å kommunisere bra og på en måte vi fikk til ting (Turid).

Turid forteller også om den gode relasjonen til de personene som har jobbet rundt Ane og at de har vært med på å gjøre denne prosessen lettere for dem. Helhetlig sett forteller Turid at hun har opplevd overgangen som veldig bra, hun forteller at det er klart at den til tider har vært vanskelig og utfordrende, men sammen har de kommet seg videre og tatt tak i de problemene og utfordringene som de har støtt på.

Når jeg sitter og snakker med deg nå kjenner jeg jo på en måte det at vi har jo, selv om ikke alt har gått helt på skinner så har vi vært, har det vært mye bra. Det har vært,

jeg tror det har vært sånn sett heldig, vi har hatt masse folk rundt oss som på en måte har sant dette der vi har vært med i dette prosjektet på møller og klart at derigjennom har audiopedagogen fra Møller vært en del i barnehagen og sånn så, fått kunnskap dem har på en måte vært interessert, hun spesialpedagogen er veldig sånn, så vi har hatt veldig mye PPT har vært, så vi har hatt veldig mye personer som virkelig har gjort noen ting sånn at vi har vel vært heldig men samtidig hvor viktig det er.

Hun presiserer også hvor viktig det har vært å ha en god dialog til m som er med i ansvarsgruppen og de har aldri følt seg motarbeidet eller at de har møtt veggen.

Heldig og hatt litt flaks, med de personene vi har møtt og traff, fikk rundt oss... vi har ikke kjent på det at vi har stanget hode i veggen på noe i forhold til det hjelpeapparatet vi har møtt.

Gjennom lærings- og mestringsenteret har Turid lært mye og møtt mange flotte mennesker, men følte ikke alltid at alle møtene var like nyttige, men da har de sett at Ane har hatt stor nytte av det. De har tatt med seg mange erfaringer og mye informasjon fra dette tilbudet. Turid forteller at når hun ser tilbake på tilbudet har det vært veldig bra og tror det meste hun vet om dette med hørsel har hun trolig lært gjennom dette.

I ettertid så, dette tilbudet vi hadde igjennom Lærings- og mestringsenteret det kunne på en måte kanskje til, virke litt sånn bortkasta sånn at det var litt sånn hva skal jeg si, at det var litt sånn var litt stusslig for å kalle det, det da, men når en ser det tilbake på så var det, altså noen ganger så fikk kanskje ikke vi som foreldre så veldig mye men, men vi opplevde jo at hun Ane da veldig positiv til dette her så vi valgte å være med på det men jeg ser jo i dag at vi som foreldre også og at i, kanskje enkelte ganger fikk ikke så veldig mye men summen gjennom de årene så har vi fått veldig mye.

Turid forteller at det har vært viktig å ta med seg det positive med å få et barn med hørselshemming, alle de spennende personene som de har vært så heldige å bli kjent med. Samtidig føler hun en liten bekymring i forhold til det sosiale og litt i forhold til hvordan det blir på skolen når ting blir mer avansert.

Må jo på en måte ta med deg litt det, det hva skal jeg si, det positive med å få et hørselshemmet barn også, klart at hun har, vi har blitt kjent med veldig mange spennende personer og altså vi har vært veldig.

5.6.1 Drøfting av relasjon

Som Rogers (1965) forteller er relasjonen mellom rådsøker og rådgiver nøkkelen til suksess i rådgivningen. I datamaterialet opplever jeg at begge informantene la stor vekt på relasjonen og at den var svært viktig for dem. Den gode relasjonen danner grunnlaget for å skape trygghet, etablere den gode dialogen og åpenhet.

Både Turid og Linda forteller i intervjuet at de ble møtt med åpenhet, respekt og at de følte at rådgiverne brydde seg om dem på en genuin måte. Dette er det Rogers (1965) kaller for kongruens, at rådgiveren skal være troverdig, genuint interessert i rådeøkere, være åpen og gi rådeøkere energien til å stå på hver dag. Dette kan man også se i forhold til empowermentprinsippet hvor man gjennom å etablere en god relasjon igangsetter prosesser som forløser foreldrenes egne krefter (Lassen 2004).

I partnerskapsmodellen (Davis, 2005) er det viktig at partene i relasjonen kan ta opp og drøfte uenigheter og sammen i en god dialog komme frem til den beste løsningen. Dette opplever jeg at informantene har fått til å fungere igjennom at de forteller det de har opplevd, det har vært lettere å ta opp vanskeligheter med en gang, istedenfor at dem har utviklet seg til noe større.

Et viktig element i forhold til relasjonen er samspillet mellom partene og hvordan partene oppfatter maktforholdet i relasjonen (Allgood & Kvalsund, 2003). For å få til et godt samspill er det viktig at det skapes et person-i-relasjon forhold og at maktforholdet er avklart. Allgood og Kvalsund (2003) skiver at samspillet bør bygge på et positivt maktforhold for å etablere en god relasjon.

Relasjonen mellom partene i prosessen er viktig i alle ledd, helt fra det første møte. Allgood og Kvalsund (2003) poengterer at det første møtet er spesielt viktig for utviklingen av det indre maktforholdet som er med på å gi rådgiveren tilgang til rådeøkerens indre verden. Uten dette forholdet vil det ikke bli noen felles objektiv virkelighet eller gjensidighet i relasjonen.

I et rådgiver-rådeøker forhold er det naturlig at maktforholdet vil være skjeft fordelt. Rådgiveren sitter med informasjonen og teoriene i forhold til tilretteleggingen mens foreldrene i dette tilfelle sitter med spesialkompetansen på sitt barn, de kjenner barnet best (Davis, 2005). Jeg opplever gjennom datamaterialet at informantene har vært liveverdige parter i relasjonen og at rådgiveren ikke har dominert gjennom et diktaturforhold. Den gode relasjonen har gjort at de har samarbeidet i et gjensidig forhold (Lassen, 2002).

6 Avsluttende kommentarer

Målet for denne oppgaven var å belyse problemstillingen *hvordan opplever foreldre til barn med cochleaimplantat rådgivningen i forbindelse med overgangen fra barnehage til skole og i skoletiden?* Gjennom bruk av intervju som metode for datainnsamlingen har jeg intervjuet to mødre til barn med cochleaimplantat omkring deres opplevelse av en rådgivningsprosess. Gjennom arbeidet med datamaterialet har jeg fått en bedre forståelse for hvordan foreldre kan oppleve denne prosessen og jeg har fått mye ny kunnskap som jeg som spesialpedagog tar med meg inn i min jobb i møte med foreldre. Spesielt har jeg sett hvor viktig relasjonsbygging er for samarbeidet og utviklingen av prosessen. I gjennom analysene av datamaterialet har jeg kommet frem til fem kategorier: Forventninger, en god dialog, trygghet, å ta et valg og relasjon. Under vil jeg kort fortelle om funnene i de ulike kategoriene og en konklusjon. Tilslutt vil jeg skrive litt om veien videre for ny forskning.

Det har kommet frem i oppgaven at informantene hadde ulike forventninger til prosessen. Turid hadde tro på at denne overgangen ville gå bra og utover dette hadde hun ingen andre forventninger, mens Linda forteller at hun møtte i ansvarsgruppemøte med klare forventninger til hva skolen stilte opp med av tilrettelegging. Etableringen av en god dialog mellom foreldrene og de personene de har møtt i prosessen og i skoletiden har hatt stor betydning for opplevelsene av selve overgangsprosessen og skoletiden. Gjennom opplevelsen av å ha en god dialog forteller informantene at de følte trygghet og at de ble tatt på alvor samt at den gode dialogen med rådgiverne gjorde at det var lett å ta kontakt og ta opp ting om det var noe de lurte på. Opplevelsen av trygghet henger sammen med opplevelsen av å ha en god dialog og følelsen av å ha fagpersoner rundt seg med god kompetanse. Det å føle trygghet har gjort at det for foreldrene har vært lettere å være åpen. I kategorien *å ta et valg* kommer det frem at en av informantene opplevde selve valget som vanskelig, men at de hadde fått god informasjon om de ulike alternativene av rådgiveren rund seg. Linda synes valget rund tilrettelegging i skolen var enkelt, og forteller at de valgte det som de følte var rett for Sara og at det var det viktigste. Informantene forteller at relasjonen de har tatt til alle fagpersonene de har hatt rundt seg og som har jobbet med barna har vært svært viktig. Det at de har opplevd at de har fått til en god relasjon har gjort at overgangsprosessen har gått fint og at de sitter igjen med en god opplevelse. Linda forteller at hun nå er inn i en ny overgangsprosess i forhold til Oda hvor hun håper at de klarer å skape en like god relasjon slik at også den overgangen går bra.

Ut i fra mine funn viser det seg at etableringen av en god relasjon mellom rådsøker og rådgiver har hatt stor betydning for opplevelsen av rådgivningsprosessen i forbindelse med overgangen fra barnehage til skole. Informantene forteller at gjennom å ha en god relasjon til rådgiverne har de klart å få til en god dialog, at de har følt trygghet og fått de rådene og støtten de har trengt. Gjennom å få til en god relasjon og i tillegg ha personer rund seg som bryr seg om foreldrene og barna er kjerne i opplevelsen av overgangen og både i barnehagen og i skolen etter overgangen.

Funnene i oppgaven gir ingen absolutte og objektive uttrykk for hvordan alle foreldre til barn med cochleaimplantat opplever rådgivningen i overgangen fra barnehage til skole, men det kan likevel være mulig for andre foreldre å kjenne seg igjen i ett eller flere av områdene som er kommet frem i denne oppgaven. Også fagpersoner som jobber innenfor dette fagområdet kan trekke ut elementer som kan ha relevans i møte med andre foreldre til barn med cochleaimplantat.

Sett i en spesialpedagogisk sammenheng tar oppgaven opp et tema som er veldig aktuelt. Som spesialpedagog er rådgivning en del av hverdagen, og dermed er det å ha kunnskap og kompetanse innen dette fagområdet vesentlig for utfallet av rådgivningen. Som spesialpedagog skal man jobbe for å gi barna en likeverdig og inkluderende hverdag. Alle barn har rett til å få undervisningen tilrettelagt ut i fra sine evner og muligheter. Gjennom tidlig innsats og tilrettelegging vil man hjelpe barn til å få utnyttet sine evner. Som spesialpedagog skal man gi foreldrene den riktige informasjonen og rådene slik at de skal kunne ta de rette valgene for sitt barn.

Denne oppgaven belyser et område hvor det ikke er gjort spesielt mye forskning på og i forhold til min problemstilling mener jeg at det burde gjennomføres en større undersøkelse. Oppgaven min tar for seg bare opplevelsene fra to foreldre hvor deres barn har god utnyttelse av sine cochleaimplantat og hvor de har opplevd en god rådgivningsprosess. Men det finnes mange andre foreldre der ute som sitter med mange andre erfaringer og opplevelse rundt denne rådgivningsprosessen som det hadde vært interessant å høre om. I tillegg trengs det også mer forskning på tospråklighet hos barn med cochleaimplantat i forhold til hvilken påvirkning tospråklighet har på utviklingen av lyd- og taleoppfattelsen, og om livet uten tegnspråk for barn med cochleaimplantat å velge evig fortapelse for sine barn? Hvordan vil hverdagen til de barna som nå har fått implantatene tidlig bli når de kommer opp i ungdomskolen, hvor samhandlingen med andre blir mer verbal? Det er mange ubesvarte

spørsmål i forhold til barn med cochleaimplantat og jeg håper foreldre og fagpersoner som jobber med denne målgruppen ser verdien i forskningen og deltar. Det er den eneste eneste muligheten for at vi kan få bedre forståelse og klare å hjelpe slik at hverdagen blir best mulig for de det gjelder.

Kildeliste

Allgood, E. & Kvalsund, R. (2003). *Personhood, Professionalism and the Helping Relation*

Dialogues and Reflections. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.

Becker, F. & Erlenkamp, S. (2007, 1. November). Et språkløstliv med cochleaimplantat.

Tidsskrift for Den norske legeforening, ss. 2836-2838.

Berg, I. K. & Kelly, S. (2000). *Building Solutions in Child Protective Services*. New York:

Norton Co.

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode – En kvalitativ tilnærming*. Oslo:

Universitetsforlaget AS.

Davis, H. (2005). *Rådgivning til foreldre med kronisk syke og funksjonshemmede barn*. Oslo:

Ad Notam Gyldendal.

Dunst, C., Trivetter, C., & Deal, A. (1994) *Supporting & Strengthening Families*. Cambridge,

Mass.: Brookline Books.

Egan, G. (1998). *The Skilled Helper*. California: Brooks/Cole Publishing Company.

Gelfand, S. A. (2001). *Essentials of Audiology*. Stuttgart: Thieme.

Hjulstad, O., Kristoffersen, A. & Simonsen, E. (2002). *Barn med cochleaimplantat*.

Kommunikative praksiser i barnehagen. Oslo: Skådalen Kompetansesenter.

Johannessen, E., Kokkersvold, E. & Vedeler, L. (2005). *Rådgivning tradisjoner, teoretiske*

perspektiver og praksis. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS.

Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS.

Lassen, L. M. (2002). *Rådgivning kunsten å hjelpe*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Lassen, L. M. (2004). Empowerment som prinsipp og metode ved spesialpedagogisk rådgivningsarbeid. I E. Befring & R. Tangen. (red), *Spesialpedagogikk* (ss. 142-155). Oslo: Cappelens Forlag AS.
- Lincoln, Y. S. & Gobo, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA.: Sage Publication, Inc.
- Lov av 17. juli 1998 nr 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (*Opplæringslova*) med endringer, sist ved lov av 25. juni 2010 nr 49
- May, R. (1893). *The discovery of being*. New York: HarperCollins.
- Peterson, P. R. (2008, 29. Mai). Tospråklighet er et gode. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, ss. 1301.
- Postholm, M. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Rogers, C. (1965). *Client-centered therapy: Its Current Practice, Implications and Theory*. Bosten: Houghton Mifflin Company.
- Rogers, C. (1990). Client-centered therapy. I Kirschbaum, H. & Henderson, V. L. (red.), *Carl Rogers Diabogues* (ss. 9-41). Lonon: Constable.
- Sander, T. J. (2008, 17. April). Barn med cochleaimplantat må sikres fullverdig opplæring I norsk. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, ss 943.
- Siem, G., Wie, O. B. & Harris, S. (2008, 3. Januar). Cochleaimplantat og tegnspråk. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, ss. 69.
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Vedler, L. (2000). *Observasjonsforskning I pedagogiske fag: en innføring I bruk av metoder.*

Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS.

Wie, O. B. (2005). *Kan døve bli hørende? En kartlegging av de hundre første barna med*

cochleaimplantat i Norge. Oslo: Unipub Forlag.

Vedlegg

Vedlegg A Brev til informantene

Vedlegg B Samtykke erklæring

Vedlegg C NSD

Vedlegg D Intervjuguide

Vedlegg A: Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg, Beate Hoff Strand er mastergradstudent ved pedagogisk institutt, NTNU. Jeg studerer spesialpedagogikk og fordypet meg i lese- og skrivevansker og audiopedagogikk. I oppgaven ønsker jeg å rette fokus mot foreldres opplevelse av rådgivingen rundt overgangen fra barnehage til skole.

Dette interesserer meg fordi jeg er opptatt at av vi som rådgivere skal gi foreldre de beste rådene i forbindelse med de mange valgene som skal tas i en slik overgang. For mange er dette vanskelige valg og ta, hva er best for barnet nå og i fremtiden. Ved å undersøke dette håper jeg å få en bedre forståelse over situasjonen, bli en bedre veileder og rådgiver slik at denne overgangen blir smidigst mulig.

For å få tak i disse opplevelsene ønsker jeg å benytte meg av intervju. Ønsker å intervju 3-5 foreldre til barn med cochlea implantat.

Når intervjuene vil bli gjennomført så fort som mulig i utgangspunktet håper jeg å kunne gjennomføre intervjuene ansikt til ansikt og ved bruk av lydopptaker, alternativt er via telefon. Deltakelsen er selvfølgelig frivillig og anonym. Dere kan når som helt i løpet av deltakelsen trekke dere og da vil all data bli slettet med det samme. All behandling av data vil bli gjort konfidensielt og dataene vil bli slettet når oppgaven er ferdig.

Dersom dere ønsker å være med på intervjuet, er det fint om dere skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg i vedlagt konvolutt.

Hvis det er noe dere lurer på kan dere ringe meg på 93 43 75 01, sende e-post til beastr@online.no eller brev. Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med Vennlig hilsen

Beate Hoff Strand

Meistadlykkja

7353 Børsea

Vedlegg B: Samtykkeerklæring

Jeg/vi samtykker med denne erklæringen å bli intervjuet av Beate Hoff Strand i forbindelse med hennes masteroppgave vedrørende foreldre til barn med cochlea implantats opplevelse av rådgiving rundt overgangen mellom barnehage og skole.

Jeg/vi har fått skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet.

Jeg/vi er kjent med at prosjektet er frivilling og at deltakelsene kan avsluttes på et hvilket som helst tidspunkt i prosessen.

Dato:

Foresatte: _____

Underskrift

Foresatte: _____

underskrift

Beate Hoff Strand

Meistadlykkja

7353 Børse

Mob:93 43 75 01

Epost: beastr@onlien.no

Vedlegg C: Melding fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Havald Hårelagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 98 90
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Per Frostad
Pedagogisk institutt
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 23.04.2010

Vår ref:24043 / 2 / BH

Deres dato:

Deres ref.

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.03.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24043	<i>Foreldre til barn med Cochlea implantat sin opplevelse av rådgiving</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Per Frostad
Student	Beate Hoff Strand

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

for
Bjørn Henriksen

Ingvild Bergan
Ingvild Bergan

Kontaktperson: Ingvild Bergan tlf: 55 58 32 32

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Beate Hoff Strand, Meistadlykkja, 7353 BØRSA

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1053 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 32 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. lyne.stand@iuh.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVI, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@iuh.uib.no

Vedlegg D: Intervjuguide

Innledning og kontaktetablering

Informere om prosjektets tema, målsetting og hensikten med intervjuet

Hvem er jeg som forsker

Anonymitet og samtykke

Informasjon om mp3 opptak

Generelle spørsmål

1. Hvor gammelt er barnet?
2. Hvor gammelt var barnet da det fikk cochlea implantat?
 - Årsaken?
3. Hvilken språkkode benytter barnet til daglig?
 - Hjemme?
 - Skolen/bhg?
4. Hvordan opplever dere at barnet deres behersker språkkoden (tale/tegn)?
 - Har barnet kompetanse innen en annen språkkode (tale/teng)?
 - Hvorfor?
5. Kan du/dere si litt om når prosessen med overgangen fra barnehage til skole startet?
 - Hvordan ble kontakten etablert?
 - Hvem har vært med i prosessen?
6. Kan du/dere fortelle meg hvordan dere opplever at barnet deres fungerer til daglig?
 - Hjemme?
 - I skolen?
7. Er det noe informasjon i forhold til generelle ting dere ønsker å fortelle om?

Relasjon og forventninger i forhold til prosessen overgangen mellom barnehagen og skole

8. Kan du/dere fortelle meg litt om hvilke forventninger du/dere hadde til presesen i forkant?
 - Opplevde du/dere at disse forventningene forandret seg undervis i rådgivningsprosessen?
 - Hvis ja, kan du/dere fortelle litt om hvordan?

- Hvis de ikke forandret seg kan du/dere beskrive hvordan det var å ha disse forventningene tilfresstilt?
9. Kan du/dere fortelle litt om du/dere opplevde at utfallet av rådgivningen svarte til de forventningene du/dere hadde?
 10. Har du/dere oppdaget noe nytt som du/dere ikke var klart over før rådgivningssamtalen?
 - Hvis ja, kan du/dere forklare litt?
 11. Følte dere at dere ble møtt som mennesker?
 - Kan du/dere gi eksempler på hvordan du/dere opplede å være møtt av rådgiveren?
 12. Hva var din/deres viktigste opplevelse i møte med rådgivern?
 13. Er det noe du/dere ønsker å legge til i forhold til forventninger og relasjonen?

Alternativer

14. Hvilke alternativ så dere for dere før prosessen startet?
 - Hvilke alternativer ble presentert for dere?
15. Opplever dere at dere fikk like godt innblikk i de ulike alternativene?
 - Føler dere at rådgiveren har fremhevet et alternativ fremfor andre?
 - Hvis ja, hvordan har du opplevd det?
 - Har dere opplevd å få ulike råd fra ulike parter i rådgivningsprosessen?
 - Hvis ja:
 - Hvordan opplevde dere dette?
 - Synes du det ble forvirrende?

Avgjørelser

16. Kan du/dere fortelle meg om hvordan du/dere opplevde prosessen rundt selve avgjørelsen, i forhold til hvilke alternativer/tilrettelegninger dere endte opp med?
 - Kan du/dere si litt om hvor stor innflytelse du/dere opplevde å få?
 - Ble dine/deres meninger/ønsker hørt og vektlagt?
17. Fortell meg litt om hvordan du/dere ser på utfalle av prosessen, ser dere på avgjørelsen som deres eller rådgiverens eller begge deler?
 - Hvorfor tror du/dere at det ble slik?
18. Føler dere at dere fikk god nok hjelp og støtte til å ta det beste valgte for dere barm?
 - Hvis ja, kan du/dere fortelle litt om det?

- Hvis nei, kan du forklare litt og eller komme med noen eksempler?
19. I etterkant, føler dere at dere fikk god nok tid til å ta de rette valgene?
20. Fortell litt om hva som var hovedårsaken til at du/dere endte opp med det valget som dere gjorde?
- Hvordan følte det/oppleves det nå?
21. Hvis dere hadde valgt i dag, hadde dere da tatt et annet valg?
22. Har dere gjennom rådgivingen blir flinkere til å ta andre vanskelige valg?
- Hvis ja, kan du/dere gi et eksempel

Avsluttende spørsmål

23. Når du/dere ser tilbake på denne overgangen mellom barnehage og skole situasjon, hvordan har dere opplevd den, helhetlig sett?
24. Er det noe dere ønsker å belyse som jeg ikke har spurt om i forbindelse med overgangen mellom barnehage og skole – og rådgivingen som du/dere har fått?

Tusen takk for at dere har stilt opp, hjulpet meg i min oppgave og hjulpet meg til å belyse deres opplevelse av rådgivningen. Hvis det er noe dere lurer på i etterkant, ta kontakt. Hvis dere i etterkant ønsker å trekke dere et dette fult mulig, ta kontakt så blir all data fra dere slettet og ikke brukt.

Håper dere synes det har vært greit å stille opp.